

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**FORENZNÍ PSYCHOLOGIE-PACHATEL TRESTNÉHO
ČINU**

Autor práce: Klára Cajthamlová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Hovorka

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2020

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Klára Cajthamlová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Forenzní psychologie – Pachatel trestného činu

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Forensic psychology – Offender of a crime

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): Mgr. Jaroslav Hovorka

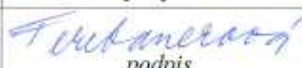

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): duben 2019

Cíl bakalářské práce:

Vysvětlit pojem, obsah a význam forenzní psychologie. Prezentovat typologii pachatele z hlediska psychologie a uvést současné možnosti predikace kriminálního jednání na základě zjištěných vlastností člověka.

Student: Klára CAJTHAMLOVÁ	27.4.2019 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav HOVORKA	27.4.2019 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	17.5.19 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	21.5.19 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	23.5.2019 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce – v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS a v tištěné podobě knihovnou VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jaroslavu Hovorkovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

CAJTHAMLOVÁ, K. *Forezní psychologie-Pachatel trestného činu* : bakalářská práce. Příbram : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 64 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Jaroslav Hovorka

Klíčová slova: forezní psychologie, osobnost pachatele, predikace kriminálního jednání.

Bakalářská práce se bude zabývat osobností pachatele z pohledu forezní psychologie. Práce bude členěna na dvě části. Teoretická část se bude zabývat vymezením pojmu forezní psychologie a rozborem osobnosti pachatele. Bude zde také popsána historie forezní psychologie, a jaké využívá metody pro poznání chování a prožívání jedince. Dále bude rozebrán pojem pachatele včetně jeho osobnosti, psychologických typologií, kriminálního jednání, teorie příčin, které k takovému jednání vedou a v poslední řadě jsou popsány možnosti predikace kriminálního jednání.

Praktická část práce se bude zabývat rozborem osobnosti konkrétního pachatele. Jejím cílem bude určit osobnost tohoto konkrétního případu, jaké rizikové faktory ovlivnily jeho recidivitu a jaká jsou vhodná preventivní opatření.

ABSTRACT

CAJTHAMLOVÁ, K. *Forensic psychology-Offender of a crime : Bachelor Thesis*. Příbram : The College of European and Regional Studies, 2020. 64 p.
Supervisor : Mgr. Jaroslav Hovorka

Key words: Forensic psychology, personality of the offender, prediction of criminal behavior.

This bachelor thesis will deal with the personality of the offender from the perspective of forensic psychology. The thesis will be divided into two parts. The theoretical part will deal with the definition of the concept of forensic psychology and analysis of the personality of the offender. There will be also described the history of forensic psychology, and what methods it uses to know behavior and experience the individual. Furthermore, the concept of offender will be analyzed, including his personality, psychological typology, criminal manner, theories of causes lead to such behavior and finally, the possibilities of predicting criminal behavior are described.

The practical part will deal with the analysis of the personality of a specific offender. Its aim will be to determine the personality of this specific case, what risk factors have affected his recidivism and what preventive measures are appropriate.

Obsah

Úvod	6
1. Cíl a metodika.....	8
2. Forenzní psychologie.....	9
2.1. Pojem a význam-forenzní psychologie	9
2.2. Historie forenzní psychologie.....	12
2.3. Metody forenzní psychologie	16
3. Pachatel.....	23
3.1. Pojem pachatele	23
3.2 Osobnost pachatele ve forenzní psychologii	25
3.3. Teorie příčin vedoucí k páčání trestné činnosti z pohledu forenzní psychologie	27
3.4. Kriminální jednání.....	30
3.5. Teorie typologií pachatele z hlediska psychologie.....	34
4. Ženy, jako pachatelky trestné činnosti	44
4.1. Teorie kriminality žen z pohledu psychologie	45
4.2. Osobnost pachatelek	46
5. Možnosti predikace kriminálního jednání	49
5.1. Rizikové faktory vývoje kriminálního jednání.....	49
5.2. Individuální predikce	51
5.2. Náprava pachatele psychologickým přístupem	54
6. Rozbor konkrétní kazuistiky.....	56
6.2. Kazuistika č. 1	56
6.2.1. Osobní anamnéza.....	56
6.2.2. Pozorování	58
6.2.3. Psychologická anamnéza.....	59

6.2.4. Náprava pachatele	60
6.3. Kazuistika č. 2	60
6.3.1. Osobní anamnéze.....	60
6.3.2. Pozorování	61
6.3.2 Psychologická anamnéza.....	61
6.3.4. Náprava pachatele	61
Závěr.....	62
Seznam použité literatury	63

Úvod

Autorka si vybrala téma „Forenzní psychologie-pachatel trestného činu“ na základě absolvování přednášek kriminologie a kriminalistiky na Vysoké škole evropských a regionálních studií. Další důvodem bylo i to, že již na střední škole studovala psychologii, a o toto téma se zajímala. Nejčastěji si pokládala otázky např. jací jsou ve skutečnosti lidé, kteří se dopouští trestné činnosti, nebo jestli kriminální chování jedince je předurčeno sociálním prostředím a genetickou výbavou či je to jeho svobodná vůle, a na tyto otázky se snažila najít odpověď.

Každý autor, který se zaměřoval na osobnost pachatele, má svoji vlastní teorii typologií pachatele, která se liší od těch ostatních. Zároveň se tyto teorie mezi sebou doplňují nebo se snaží jinou teorii vyvrátit, avšak žádná z nich není přesná, protože osobnost každého jedince je jedinečná, tím pádem nelze vypracovat konkrétní teorii, která bude sedět na všechny jedince.

Snaha zobecňovat poznatky o osobnosti pachatele a klasifikovat jeho osobnost byla vždy součástí zkoumání kriminality, protože poznání osobnosti pachatele je důležité pro odhadnutí jeho budoucího chování a následné predikci dalšího kriminálního jednání. Tato práce tedy bude shrnovat dostupné informace o osobnosti pachatele a odpovídat na základní otázky o této osobnosti. Mezi tyto otázky patří např. Pachatelem se člověk stává, nebo se jím rodí? Jakým způsobem se pachatel liší od nedelikventního jedince? Jaké má pachatel psychologické dispozice?

Právě forenzní psychologie zjišťuje psychické charakteristiky obviněných osob. Zabývá se především zkoumáním a prožíváním těchto osob. Široké veřejnosti není forenzní psychologie příliš známá, a právě proto se odborníci domnívají, že v České republice dříve nebyla moc rozvíjena. Opak je však pravdou. V dnešní době forenzní psychologie využívá poznatků z psychologie, psychopatologie, nebo také ze sociální psychologie, díky kterým dokáže popisovat, klasifikovat chování a prožívání jedince v situacích, které jsou spojeny především s trestním právem.

Pokud již známe pachatele a jeho osobnost, měli bychom dokázat také předpovídat jeho chování v budoucnu. K tomuto poznání slouží predikce vývoje osobnosti pachatele. Problém individuální predikce člověka k páchaní trestné činnosti existuje již od počáteční snahy vysvětlit kriminální chování jedince. I dnes je aktuální

psychologické predikce kriminálního jednání jedince, avšak předpovědi budoucího možného chování nejsou příliš přesné. Bohužel zatím nic lepšího k dispozici není, tak tyto předpovědi odborníci stále využívají. Většina autorů zdůrazňuje, že lze předpovídat jen jistou pravděpodobnost dalšího vývoje osobnosti pachatele a jeho sociálního chování.

1. Cíl a metodika

Hlavním cílem bakalářské práce bude vymezení pojmu forenzní psychologie, rozbor osobnosti pachatele z jejího hlediska a jaké jsou možnosti predikce kriminálního jednání.

Tato práce bude obsahovat pět kapitol. První kapitola bakalářské práce bude věnována teoretickému vymezení pojmu forenzní psychologie a jejím pojetí, historií forenzní psychologie a metody jejího využití v praxi.

Druhá kapitola se bude zabývat osobností pachatele z hlediska jeho charakteristiky, jeho kriminálním jednáním a teorií příčin, které ho vedou k páčání trestné činnosti.

Třetí kapitola bude věnována speciálně osobnostem pachatelek trestné činnosti, protože se poměrně liší od kriminality mužů. Liší proto, že stále převažuje přesvědčení, že ženy se dopouštějí kriminality zcela výjimečně, zatímco muži se jí dopouštějí ve větší míře.

Čtvrtá kapitola bude poslední částí teorie, která se zaměří na možnosti predikce kriminálního jednání, jaké jsou rizikové faktory podporující trestnou činnost a nápravu pachatele.

V praktické části této práce bude proveden rozbor příběhů recidivních pachatelů, se kterými autorka vedla rozhovor. Autorka se pokusí zjistit příčiny, které vedly k recidivitě konkrétních osob. Bude hodnotit, jestli je sociální prostřední hlavní příčinou kriminálního jednání jedince nebo to byla jeho svobodná vůle, a jaký je možný způsob jeho nápravy.

Autorka pro získávání informací k teoretické využije dostupné odborné literatury. Ke zpracování praktické části využije metody sběru dat, jejich analýzy a syntézy, metodu studia odborné literatury a logického uvažování.

2. Forezní psychologie

Forezní psychologie je samostatná vědní disciplína, která je využívána zejména trestně právními disciplínami proto, aby u konkrétního pachatele bylo prokazatelně zjištěno, zda, a v jakém rozsahu se ve způsobu spáchání činu projevila jeho psychická stránka, a dále jak se projevila v jeho motivaci a následcích, které má jeho jednání.

Tento vědecký obor snaží predikovat, tedy předpovědět na základě vědeckého poznání charakterových a volných vlastností člověka, za jakých podmínek, jaká osobnost člověka může spáchat trestný čin a kdy tento čin může spáchat. Snaží se také určit osobnost neznámého pachatele, a to na základě průběhu děje konkrétního trestného činu a jeho následků. Pomáhá vytipovat osobu, která jej spáchala. Pak můžeme hovořit o psychologickém profilování pachatele, které se uplatní v kriminalistické praktické činnosti.

Velký význam mají závěry o poznání osobnosti pachatele pro oblast prevence. Právě oblast kriminalistické prevence využívá, zpracovává a předává zjištěné výsledky k dispozici odborníkům, politikům, policejním orgánům a také obyvatelům s návrhy nebo doporučeními, jak předcházet konkrétní trestné činnosti.

Lze tedy souhrnně konstatovat, že s forezní psychologií a jí zjištěnými závěry pracuje hned několik dalších forezních disciplín, mezi které řadíme trestní právo, kriminalistiku, viktimologii, sociologii nebo také forezní psychiatrii.

2.1. Pojem a význam-forezní psychologie

Forezní psychologie je slovo (pojem či výraz), které vzniklo spojením slova „*forezní*“ a „*psychologie*“. Slovo „*psychologie*“ pak vzniklo jako složenina dvou řeckých slov a to „*psyché*“ (duše) a „*logia*“ (věda). Toto spojení slov tedy znamená „*věda o duši*“. Proto o psychologii mluvíme jako o vědě, která se zabývá studiem lidského chování, prožívání, mentální procesy člověka a jeho tělesným děním.¹

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy obecné psychologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 5

Slovo „forenzní“ pochází z latinského slova „forum“, které označuje veřejné prostranství např. tržiště či náměstí, kde se konaly soudy, a odehrával se veřejný život obce. Výsledkem spojení obou slov je tedy pojem „**forenzní psychologie**“, který je výrazem pro soudní psychologii.²

Odborná literatura uvádí, že pod pojmem forenzní psychologie rozumíme: „*Jejím cílem je zjistit, jak probíhá duševní dění člověka, ocitne-li se v životní situaci, která je postihována právem. Studuje reflexy, chování, reakce, jednání a prožívání člověka výlučně v situacích, které mají význam z hlediska práva.*“³

Pomáhá tedy orgánům činným v trestním řízení pochopit chování a prožívání pachatelů, obviněných osob či svědků nebo poškozených osob, a také pomáhá sestavit pravděpodobný profil pachatele, kterého se nepodařilo na místě zadržet.

FORENZNÍ PSYCHOLOGIE, je někdy označována výrazem „**soudní psychologie**“, ale tento překlad je nepřesný z důvodu toho, že reprezentuje pouze část problematiky forenzní psychologie.⁴

Existuje však věcně správný ekvivalent pro výše uvedený pojem, který se ale v praxi nevyužívá, protože pro širokou veřejnost není dostatečně srozumitelný, a tím je „**právní psychologie**“.⁵

FORENZNÍ PSYCHOLOGIE je z obecného hlediska jednou z aplikovaných psychologických disciplín, která zkoumá otázky chování a prožívání lidí v situacích regulovaných především trestním právem.⁶ Jedná se například o situace, ve kterých se pachatel chová tak, jak to zákon nepovoluje anebo situace, kdy se člověk stává obětí nebo svědkem trestné činnosti.

Tento vědní obor se snaží zjistit, jaké psychické a volní vlastnosti musí mít člověk, aby dokázal spáchat konkrétní druh trestného činu. A také zjišťuje, jaké schopnosti a dovednosti musí mít možný pachatel, a za jakých podmínek se obyčejný

²ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 9

³ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 10

⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 9

⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 9

⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 10

člověk může pachatele stát. Snaží se také odhalit, jaké procesy probíhají uvnitř mozkových center odpovědných za ovládání a rozhodování u osob, které páchají trestný čin, ale i osob, které jsou trestným činem zasaženy. Jinak řečeno, jak tedy funguje psychika pachatele, a následně na jeho jednání se snaží zjistit, co se odehrává v mysli jeho obětí. Zajímá se také o psychické procesy u osoby podezřelé, obviněné, poškozené a svědka během trestně právních úkonů nebo během policejního vyšetřování.⁷

Vymezení předmětu forenzní psychologie je několik. Od každého autora se liší. Pro tuto práci bude využito vymezení, které uvádí ve své literatuře L. Čírtková. Tato autorka uvádí, že: „*předmětem této vědy je chování a prožívání lidí v situacích regulovaných zejména trestním právem*“. Vymezení této autorky je pravděpodobně nejznámější a nejpoužívanější v České Republice.⁸

L. Čírtková dále uvádí, že podle aplikace práva lze rozlišovat následující druhy, zaměření forenzní psychologie, mezi které řadí:

- a) **Kriminalistickou psychologii**
 - b) **Soudní psychologii**
 - c) **Penitenciární psychologii**
 - d) **Postpenitenciární psychologii**
 - e) **Kriminologickou psychologii**
- Pro **Kriminalistickou psychologii** platí, že jejím hlavním úkolem je rozvíjet psychologické poznatky o prožívání pachatele a oběti, které lze v kriminalistické praktické činnosti využívat pro objasňování a vyšetřování kriminálních případů, přesněji řečeno, pro objasňování kriminálních činů. Toto odvětví forenzní psychologie je využíváno pro zjišťování okolností a objektivní pravdy o trestném činu, podle chování a prožívání osob, které se takové události účastnily. Pomocí zjištěných poznatků a vědecky ověřených skutečností, usiluje o tvorbu některých psychologicky podložených postupů, které umožňují odhalit vlastnosti, schopnosti a dovednosti zejména pachatelů a obětí, které jsou důležité pro provedení trestně

⁷ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 9

⁸ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 10

procesních úkonů (např. výslechu), ale také pro zjištění celého průběhu děje konkrétního trestného činu od vzniku myšlenky po jeho realizaci.

- **Soudní psychologie** zkoumá a konzultuje problematiku chování a prožívání osob v rozhodovací fázi před soudem. Hlavně se zabývá psychologickými stránkami soudního projednání věci. Jinak řečeno, soudní psychologie zkoumá prožívání pachatele, oběti či svědka během soudního procesu. Soustředí se na jejich reakce na soudem pokládané otázky, na změny jejich chování, protože určité otázky je mohou přivést do stresové situace nebo vyvolat agresí.
- **Penitenciární psychologie** se zabývá chováním a prožíváním osob ve fázi vykonávací, tedy ve výkonu trestu odnětí svobody. Tato psychologie se soustředí na obviněné a odsouzené osoby a snaží se o jejich nápravu. Ovšem nemusí se jednat pouze o obviněné a odsouzené osoby, ale i osoby, které pracují ve vězeňské službě, a které podstupují psychologický výcvik, aby uměly správně jednat s odsouzenými.
- **Postpenitenciární psychologie** se zabývá problematikou chování a prožívání osob po odpykání trestu. Pomáhá opět začlenit jedince do normálního života. Jedinec, který je propuštěn na svobodu po několika letech odpykání svého trestu, se hůře adaptuje do společnosti. Může mít pocit sociální méněcennosti nebo utrpět „šok ze svobody“. Tato psychologie se tedy zaměřuje i na postpenitenciární péči, která pomáhá jedinci se opět začlenit.
- **Kriminologická psychologie** se zabývá psychologickou teorií kriminálního jednání. Vyjadřuje se k otázkám o psychice pachatele, které spadají do sféry kriminologie. V současné době se do popředí kriminologické psychologie dostává oběť (viktimogenní faktory- podíl oběti na vzniku trestného činu; fáze viktimizace- stádia poškozování oběti).⁹

2.2. Historie forenzní psychologie

Forenzní psychologie má jakožto samostatný vědní obor svou poměrně dlouhou historii. To je dáno tím, že forenzní psychologie navazuje na psychologii obecnou, jejíž základy byly položeny ve starověkém Řecku a Římě v podobě filozofie. A právě z filozofie se vydělila psychologie obecná, jejíž základy nalezneme v 18. stol. n. l. Proto již v době osvícenství forenzní psychologie začínala pronikat do právních

⁹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 20-22

disciplín. Hlavním tématem psychologie této doby byla snaha o poznání vnitřního psychického dění zločince, popis psychických procesů, které se v něm dějí, a provést odborný rozbor těchto procesů.¹⁰

Italský filosof a ekonom C. Beccaria (1738-1794) prezentoval a literárně zpracoval své osvícené právní názory, které přispěly ke vzniku moderního pojetí trestního práva. Zároveň formuloval základní zásady moderního trestního práva, kterými jsou:

- a) „*nullum crimen sine lege*“, tedy žádný zločin bez zákona a
- b) „*nulla poena sine lege*“, žádný trest bez zákona.¹¹

Tyto zásady vyplynuly z jeho poznání o tom, co člověka vede k páchání trestných činů. Za hlavní příčiny stanovil:

- a) Chudobu
- b) Nevědomost
- c) Egoismus¹²

Beccaria zároveň odmítl zločiny páchané člověkem spojovat s posedlostí ďáblem. A také prosazoval názor, že každý člověk, tedy zločinec, je součástí společnosti, a po odpykání trestu do ní musí být navrácen. To můžeme považovat za první myšlenku na resocializaci odsouzených.¹³

Nelze opomenout, že C. Beccaria je považovaný za zakladatele klasické kriminologické školy díky svému dílu „*O zločinech a trestech*“.¹⁴ Tato škola vycházela ze dvou základních myšlenek osvícenství, kterými jsou:

- a) stabilita společnosti není dána Bohem, ale souhlasem všech členů s dohodnutými pravidly a normami;

¹⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 23

¹¹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 25

¹²ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 25

¹³ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 25

¹⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 25

- b) myšlenka svobodné vůle, kdy člověk rozhoduje sám za sebe, jak se bude chovat.¹⁵

Práce Beccaria byla výrazným pokrokem v několika aspektech. Uvádějí je Oto Novotný a Josef Zapletal ve své knize „*Kriminologie*“. Mezi tyto aspekty patří:

- a) „*lidská společnost se zakládá na společenské smlouvě, aby unikla válce a chaosu*“;
- b) „*pramenem práva je pouze zákon, a nikoli soudci*“;
- c) „*trestat je právem pouze státu*“;
- d) „*je nutno vytvořit zákonnou stupnici zločinů a trestů, přičemž žádnou činnost, jež nebyla do této stupnice zařazena, nelze považovat za zločin*“;
- e) „*odstranění barbarských a krutých trestů, rychlost potrestání, veřejnost soudního jednání, presumpce nevin*“;
- f) „*myšlenka priority prevence*“;
- g) „*příčiny kriminality spatřoval v nerozumných zákonech, ale i v nouzi, útisku*“.¹⁶

J. Ch. G. Schauman je jedním z badatelů a právníků, které Baccaria ovlivnil. Schauman stimuloval v odborné veřejnosti zájem o psychologické otázky člověka, jako pachatele trestného činu. Zaměřil se na otázky, které vznikají při prosazování práva ve společnosti, a to se také promítlo v díle Schaumanna „*Ideje kriminální psychologie*“, které bylo vydáno v roce 1792 a představuje jedny z prvních ucelenějších pokusů o zmapování křížovatek trestního práva a psychologie tehdejší doby.¹⁷

Během vývoje forenzní psychologie vyšly najevo dvě základní linie, které se liší svým obsahovým zaměřením.¹⁸

¹⁵ Vznik kriminologie, kriminologické školy - Kriminologie - Učební opory : Inovace SEBS a ASEBS. Faculty of Sports Studies - Home [online]. Copyright © 2011 Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity [cit. 24.03.2020]. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/vznik>

¹⁶ NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 78

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 26

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 24

První linie zaměřila své zkoumání na psychologické zkoumání osobností pachatelů a obětí. Využívá předpoklad, že kriminální společnost se liší od společnosti nekriminální. Pátrá po rozlišujících znacích obou skupin. Zároveň se zabývá širokou škálou otázek, které se týkají prožívání pachatele a jeho motivací k trestnému činu, a také chování oběti a jeho prožívání během páchaného protiprávního jednání.¹⁹

Druhá linie, kterou reprezentují kriminalisticky orientovaní autoři, se zaměřila na využití poznatků z forenzní psychologie v kriminalistice, zejména v té části kriminalistiky, která se zabývá metodikou a taktikou. Tito představitelé hledají možnosti a využití poznatků z obecné a forenzní psychologie při vyšetřování a objasňování trestné činnosti. Snaží se najít odpovědi na otázky spojené s dokazováním, usvědčováním, se získáváním výpovědí, taktikou vedení výslechu, poskytování psychologické podpory obětem při provádění vyšetřovacích úkonů apod. Forenzní psychologie v rámci této linie vystupuje jako pomocný nástroj kriminalistiky s těsnými vazbami na trestní právo procesní.²⁰

Během 19. století docházelo k přerodu psychologie ze spekulativní vědy, vznikající v pracovních filozofujících myslitelů, na vědu empirickou. S postupným vyzríváním psychologie obecné se také objevují problémové okruhy poznání, mezi které patří snaha o poznání psychologických procesů pachatelů trestné činnosti, jejich obětí, a také jiných účastníků protiprávních jednání, a tím i k oddělení forenzní psychologie od psychologie obecné. Inspirací byla zejména zjištění, že je třeba odhalovat lživé výpovědi od pravdivých, odhalovat nepravá doznání, a také předcházet a odhalovat justiční omyly.²¹

Počátkem 20. století roste zájem o právní aplikaci psychologie a stává se moderní záležitostí. Hlavně protagonista H. Munsternberg chtěl veřejnosti dokázat, že obecná psychologie má co říci v jakékoliv oblasti lidského prožívání.²²

Právní aplikace psychologie, která probíhala při experimentálním výzkumu zaměřeném na problematiku vytváření výpovědí, se rozvíjela rychlým tempem po celé

¹⁹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 24

²⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s.

²¹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 26

²²ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 34

Evropě i v zámoří. Významnou roli v rozvoji forenzní psychologie sehrál „*Institut pro aplikovanou psychologii a výzkum*“ v Berlíně, který byl zřízen v roce 1906. Zkoumala se zde především spolehlivost lidské psychiky vylíčit vizuálně, akusticky či kombinovaně prezentované podnětové situace.²³

Díky realizaci nových druhů trestných činů a větší informovanosti pachatelů se musejí metody a postupy forenzní psychologie zdokonalovat. Často bývají pachatelé vysoce inteligentní a zvládají s vyšetřujícími orgány manipulovat, tím vznikají vyšší nároky na odbornou přípravu policistů.

2.3. Metody forenzní psychologie

Forenzní psychologie popisuje, klasifikuje a vykládá jevy spojené s chováním a prožíváním jedince v situacích spojených s trestním právem např. při výslechu. Používá poznatky, které byly získány v jiných psychologických disciplínách. Tato část aplikované psychologie využívá tradiční **výzkumné metody psychologie**, které dělíme na metody:²⁴

- a) *psychodiagnostické metody*,
- b) *klinické metody*,
- c) *testové metody*,
- d) *sociometrie a*
- e) *psychodrama*.²⁵

PSYCHODIAGNOSTICKÁ METODA

Jedná se o psychodiagnostiku, což je každý speciální přístup, který vede k zjištění určitých poznatků o jisté osobě. Speciální přístup obnáší soustavu několika podnětů např. úkolů, situací a otázek, jimiž se záměrně vyvolává chování zkoumané osoby. Toto chování se následně měří, a nakonec se z něho usuzují zvláštnosti příslušných psychických procesů, stavů a vlastností. Psychodiagnostika tedy zjišťuje

²³ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 33

²⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 13

²⁵HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 19

a měří duševní vlastnosti a stavy, případně charakteristiky osobnosti.²⁶ Psychodiagnostická činnost tedy pomocí technik, operací a postupů stanovuje diagnózu jedince a zaměřuje se na jeho zvláštnosti. Dále rozpoznává i úroveň a kvality zvláštností, které jsou u každé zkoumané osoby individuální.²⁷

KLINICKÉ METODY

„Klinické metody jsou zvláštní tím, že jejich výsledky závisí na osobnosti člověka, který jich využívá“²⁸. Klinické metody dělíme na teoretické a empirické postupy, ke kterým patří:

- a) pozorování,*
- b) psychologický rozhovor,*
- c) anamnézu;*
- d) rozbor spontánních výtvorů.²⁹*

POZOROVÁNÍ je postup, který se využívá především tam, kde jde o popis a klasifikaci zkoumané problematiky. Tento postup byl například použit při popisu a klasifikaci chování sexuálně zneužívaných dětí, kdy umožnil rozpoznat chování dětí, které se objevuje jako reakce na sexuální zneužití pachatele.³⁰

POZOROVÁNÍ se dělí na několik druhů podle různých kritérií:

- Podle toho, zda pozorujeme sebe nebo jiné osoby (sebepozorování, pozorování jiných osob).
- Podle zaměřenosti (pozorování náhodné, pozorování systematické).
- Podle množství pozorovaných jedinců (pozorování individuální, pozorování skupinkové).
- Podle časového rozpětí (pozorování krátkodobé, pozorování dlouhodobé).

²⁶ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 20

²⁷ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 19

²⁸ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 20

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 14

³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 14

- Podle toho, zda zkoumaná osoba ví, že je pozorována (technika pozorovaného pozorovatele, technika nepozorovaného pozorovatele, technika participace).³¹

Osobnost můžeme pozorovat také v běžných životních situacích. Mezi typy tohoto pozorování patří:

- a) **Přirozené**-to znamená, že pozorujeme jedince v běžné životní situaci, aniž bychom ji vyvolávali.
- b) **Navozené**-jedná se o záměrně vyvolanou situaci, ve které jedinec musí projevit své organizační schopnosti, dovednosti, charakterové vlastnosti nebo rychlé reakce apod.³²

Další **klinickou metodou** je *PSYCHOLOGICKÝ ROZBOR*. Během psychologického rozhovoru dochází k přímé sociální interakci mezi zkoumanou osobou a psychologem, kde podstatou je rozhovor. Doprovod rozhovoru tvoří nonverbální komunikace, která přináší řadu údajů o osobnosti jedince dotvářejících celkový obraz osobnosti.³³

Kvalitu a množství informací ovlivňuje několik aspektů, mezi které řadíme:

- a) prostředí, ve kterém se rozhovor uskutečňuje;
- b) volba a formulace otázek.³⁴

Jedinec je klidnější a odpovídá pravdivěji, pokud se rozhovor odehrává v soukromí v klidném prostředí, a také je vhodné zvolit jasné a srozumitelné otázky, aby odpověď byla jasná a nemusel nad ní složitě přemýšlet.

ANAMNÉZA je také jedním z postupů **klinických metod**. Slouží k zjišťování podstatných faktů o vývoji zkoumané osoby a podmínkách tohoto vývoje. Anamnéza

³¹ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 21

³² HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 21

³³ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 22

³⁴ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 22

umožňuje pochopit současné chování osoby na základě důkladného prošetření jejího chování v minulosti, a to i minulosti poměrně vzdálené. Často se jedná o dětství.³⁵

Tyto informace získáváme od vyšetřované osoby, ale také od jeho blízkých osob. Zaměřuje se hlavně na okolnosti, které mohly vývoj osobnosti jedince ovlivňovat. Cílem má být zjištění, jak ovlivnil dosavadní život jedince jeho aktuální chování.³⁶

ROZBOR SPONTÁNNÍCH VÝTVORŮ také řadíme mezi **klinické metody**. Jedná se o výtvary výtvarné, slovní či hudební. Tyto výtvary musí být co nejméně ovlivněny vzory či nácvikem. Například rozbor kresby je vhodný prostředek pro zjištění rozumových schopností.³⁷

TESTOVÉ METODY

Testové metody, které se řadí do metod forenzní psychologie, nezávisí na osobě psychologa., závisí na způsobu testu. Testové metody se mohou využívat i pro měření inteligence např. u školáků nebo pro zjištění temperamentových nebo charakterových vlastností atd.³⁸

Mezi **testové metody** patří:

- a) *výkonové testy*, které jsou zaměřeny na úspěch nebo neúspěch vyšetřované osoby;
- b) *standardizované osobní dotazníky*, které se využívají pro zjištění intelektových schopností, temperamentových vlastností, postojů osobnosti, charakterových vlastností;
- c) *projekční techniky*, kdy osobnost do předloh interpretuje svoje zkušenosti, zážitky a potřeby.³⁹

³⁵ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 23

³⁶ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 23

³⁷ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 24

³⁸ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 25

³⁹ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 26

SOCIOMETRIE

Další metodou psychologie je *sociometrie*. Je to soubor sociologických metod, které se uplatní při měření interpersonálních vztahů v malých skupinách. Pomáhá zhodnotit sympatie či antipatie mezi lidmi v malých kolektivech, a to pomocí souboru výzkumných technik, mezi které řadíme například testy nebo dotazníky, jimiž se měří sociometrická struktura malých skupin. Pomocí dotazníku se získávají informace o tom, jak jsou jednotlivci oblíbení ve skupině, jako moc si jsou blízcí, jaký vliv má každý člen na skupinu a jaký vliv má skupina na každého jednotlivce.⁴⁰

Sociometrický test vyžaduje, aby každý subjekt vybral ve své skupině jednu nebo více osob z hlediska určitého kritéria, která mohou být reálná nebo potenciální. Reálné kritérium může být například „*Koho máš rád?*“, a potenciálním kritériem je např. „*S kým bys chtěl zůstat na pustém ostrově?*“. Také může jmenovat jednoho nebo více členů skupiny, na něž se hodí ze seznamu uváděné vlastnosti. Mohou to být vlastnosti, jako je pracovitost, pokud se jedná o skupinu kolegů v práci, nebo spolehlivost, důslednost atd. Musí být nastavena hranice sociální skupiny, ve které test probíhá, to znamená, že spolužáci mohou vybírat pouze mezi svými spolužáky, kolegové mezi svými kolegy atp.⁴¹

PSYCHODRAMA

Poslední metodou je *psychodrama* (dramatická hra). K psychologickému výzkumu osobnosti a interpersonálních vztahů psychodrama využívá v improvizovaných podobách dramatickou hru.⁴² Subjekt hraje spontánně přidělenou roli v nějakém inscenovaném příběhu, který vytváří terapeut. Témata bývají zaměřená na životní oblasti, kde jedinci mají osobní potíže. Používá se k výzkumným nebo didaktickým účelům, k léčbě či diagnostice psychických poruch.⁴³

⁴⁰ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 26

⁴¹ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 27

⁴² HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 28

⁴³ HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 30

L. Čírtková uvádí ve své knize další metody forenzní psychologie, mezi které patří:

- a) *experiment;*
- b) *explorační metody;*
- c) *psychologický rozbor produktů činnosti*⁴⁴

EXPERIMENT

První metodou je **výzkumný experiment**. L. Čírtková vysvětluje, že: „*experiment je založen na záměrné a cílevědomé přípravě podmínek, které charakterizují přirozený průběh sledovaného jevu. Díky zásahům do přirozeného jevu umožňuje vytvořit závěry o příčinných souvislostech a vazbách*“.⁴⁵

EXPLORAČNÍ METODY

Explorační metody obsahují dotazníkové postupy a rozhovor. Tyto postupy umožňují získat poznatky pro posuzování osobnosti jedince. Na základě odpovědí na dotazníky se dělají závěry o osobních charakteristikách vyšetřované osoby. Existují typy dotazníků, které se zaměřují na poznání struktury osobnosti, anebo na jeden vybraný osobní znak, jako je např. agresivita nebo frustrační tolerance. Ve forenzní psychologii se využívají především v takové výzkumné situaci, kdy je cílem zjistit vědecká fakta o určitých osobnostech, které spojuje společná životní cesta, jako je např. odsouzení či obvinění.⁴⁶

PSYCHOLOGICKÝ ROZBOR PRODUKTŮ ČINNOSTI

Psychologický rozbor produktů činnosti také spadá do metod forenzní psychologie. Vychází z toho, že člověk se neprojevuje jen ve způsobech svého jednání a interpretace, ale i v produktech, které svou činností vytváří. L. Čírtková vysvětluje, že „*Tato metoda je založena na úvahách jedince, jako je třeba obsahová analýza*

⁴⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 14

⁴⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 15

⁴⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 16

textu. Příkladem může být i grafologie, která zkoumá ruční písmo jedince jako výsledek psychomotorické činnosti člověka.⁴⁷

Forezní psychologie využívá těchto metod pro poznání specifického chování a prožívání pachatele. Tyto metody převzala z psychologie jako vědního oboru. Následně specifické chování a prožívání pachatele klasifikuje a snaží se ho ovlivnit, aby se chování a prožívání pachatele změnilo tak, aby trestnou činnost již neopakoval.

⁴⁷ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 16

3. Pachatel

Osoba pachatele, zejména pachatele trestního činu, je zásadním pojmem, kterým se zabývá forenzní psychologie. Snaží se zjistit, jaké psychické procesy vedly konkrétní osobu k tomu, aby spáchala vyšetřovaný trestný čin. V těchto souvislostech se forenzní psychologie zajímá jak o pachatele vypátrané a ztotožněné, tak o pachatele, jejichž identita dosud není známa. V této části práce bude proveden rozbor vybraných pojmů, jakými jsou:

- a) Pachatel (a to z pohledu kriminologie, trestního práva a psychologie);
- b) Osobnost pachatele;
- c) Teorie osobnosti pachatele (teorie příčin osobnosti pachatele);
- d) Kriminální jednání;
- e) Typologie pachatele.

3.1. Pojem pachatele

Zde je na místě pojem „Pachatel“ rozebrat z pohledu níže uvedených forenzních disciplín.

Kriminologie k pojmu pachatel uvádí následující definici: „*jsou to nejen osoby, které se dopustily činů označených zákonem jako trestné činy, ale i některé osoby, které orgány činní v trestním řízení nestíhají.*“⁴⁸ Dále se zabývá osobami, které si již svůj trestný čin odpykaly, a zde využívá poznatků penologie, nebo jsou označovány za potenciální pachatele. Kriminologie věnuje pozornost i jedincům, kteří přesahují vymezení trestním právem, a to jedincům, kteří jsou mladší patnácti let, byli nepřičetní anebo jedincům, kteří se vyznačují sociálně patologickým jednáním, jako je narkomanie, prostituce nebo chorobné hráčství. Kriminologie osobnost pachatele chápe jako: „*organický celek duševního života člověka zahrnující jak biologický základ jedince, tak i společenské podmínky jeho života včetně společenských vztahů.*“⁴⁹

Trestní právo pod pojmem pachatel rozumí že: „*Pachatelem trestného činu může být pouze osoba fyzická, která dosáhla věku patnácti let a je přičetná. Vymezuje ho trestní zákon v §9 odst. 1 TZ. Pachatel musí vykonat trestnou činnost sám, nebo ji*

⁴⁸ NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 113

⁴⁹ NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 113

*alespoň připravovat nebo se o ni pokusit. Vlastnosti pachatele, jeho způsob života, jeho smýšlení a podobně, nemohou nikdy trestní odpovědnost založit. Naopak osobnost pachatele má značný vliv na nebezpečnost činu pro společnost, ovšem trestněprávně relevantní je výlučně v rovině právních následků základů trestní odpovědnosti.*⁵⁰

Takto popisují pachatele M. Fryšták, D. Prouza, P. Vaněček a E. Zajíčková ve své knize „*Trestní právo hmotné a procesní*“.

Kriminalistka se zabývá soubory pachatelů. Tyto soubory pachatelů zkoumá a generalizuje, aby dospěla k obecným závěrům, které se můžou vztahovat na celou populaci pachatelů, ale pro jednotlivé případy platí pouze s jistým stupněm pravděpodobnosti. Zaměřuje se především na vlastnosti pachatele, které jsou důležité pro vypracování účinných metod potírání kriminality. Tyto vlastnosti se rozdělují do tří skupin:

- a) „*vlastnosti pachatele ovlivňující tvorbu stop a výrazně se v nich zobrazují;*
- b) *vlastnosti pachatele ovlivňující jeho chování v průběhu vyšetřování;*
- c) *vlastnosti charakteristické pro typické pachatele určitého druhu trestných činů.*⁵¹

Forenzní psychologie k tomuto pojmu uvádí, že: „*jsou to osoby, které jsou subjektem trestného činu, o kterých vypracovává znalecké posudky pro zjištění jejich psychických charakteristik.*“ Forenzní psychologie navazuje na informace z ostatních oborů. Hlavním významem pro psychologii jsou kriminologické koncepce, které vysvětlují příčiny nebo zdroje kriminálního jednání.⁵²

Z výše uvedených definic lze dovodit, že právě forenzní psychologie využívá ve své teorii i praktické činnosti poznatků trestního práva, kriminalistiky i kriminologie, a tyto poznatky obohatila o poznání osobností lidí, kteří trestnou činnost a jiné protiprávní jednání spáchaly z pohledu psychologického. Výsledkem zjištění, že pachatelé stejných druhů trestných činů mají obdobné nebo stejné volní

⁵⁰FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 74

⁵¹MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice, s. 57

⁵²ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 44

vlastnosti, některé dovednosti, a také společné odchylky od běžného chování průměrní populace lidí v daném státě, regionu nebo kulturní oblasti.

3.2 Osobnost pachatele ve forenzní psychologii

Forenzní psychologie využívá k popisu osobnosti pachatele poznatky z psychologie a kriminologie. Osobnost pachatele ve forenzní psychologii je „*chápana jako soubor somatických a psychických jevů, které jsou ovlivněny genetikou jedince a dále se vyvíjejí pod vlivem interakce s okolím.*“⁵³ Jinak řečeno, osobnost pachatele se vyvíjí v závislosti na jeho osobních zkušenostech, v jakém sociálním prostředí vyrůstal a v jakém se pohybuje v současnosti, na genetických predispozicích a na jeho životním stylu. Dalšími faktory osobnosti jsou psychologické charakteristiky pachatele, např. věk pachatele, pohlaví, schopnosti včetně inteligence, vlastností, emoce, ale i konstituční vlastnosti, jako je stavba těla, zdraví a vzhled.⁵⁴

Strukturu osobnosti z pohledu kriminologie tvoří především schopnosti, temperament, postoje a motivy, a z toho forenzní psychologie vychází a tvoří svoje teorie.⁵⁵ Na další tvorbu osobnosti pachatele pak mají vliv i sociální podmínky, například rodinné prostředí, průběh socializace, začlenění do společnosti, uplatňovaný životní styl, způsob trávení volného času, úroveň vzdělání, volba zaměstnání a způsob chování v zaměstnání.⁵⁶ Všechny tyto podmínky se odráží v životním stylu jedince a jeho vlastnostech. Tyto vlastnosti jsou pro konkrétního jedince stálé, ale každý jedinec se liší podle výše zmiňovaných podmínek a zkušeností. Například pachatel může vyrůstat v rodině, která je nižších sociálních vrstev, kde otec mlátí matku a děti. Toto může pachatele ovlivnit tak, že v budoucnu bude páchat také trestnou činnost také v podobě násilí.

⁵³ĎURČEKOVÁ, Blanka. *Problematika osobnosti pachatele v kriminologii : Diplomová práce.* Praha, 31. 3. 2012. Univerzita Karlova v Praze, vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph. D., s. 4

⁵⁴ĎURČEKOVÁ, Blanka. *Problematika osobnosti pachatele v kriminologii : Diplomová práce.* Praha, 31. 3. 2012. Univerzita Karlova v Praze, vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph. D., s. 4

⁵⁵SVATOŠ, Roman. *Kriminologie.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 40

⁵⁶ĎURČEKOVÁ, Blanka. *Problematika osobnosti pachatele v kriminologii : Diplomová práce.* Praha, 31. 3. 2012. Univerzita Karlova v Praze, vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph. D., s. 4

Osobnost pachatele lze posuzovat i podle psychických dispozic, především podle psychických zvláštností, jakými jsou psychózy, poruchy osobnosti, duševní nemoci, intelekt mimo normu, sexuální úchytky.⁵⁷ Forenzní psychologie také vychází z těchto psychologických poznatků. Psychózy, poruchy osobnosti a duševní nemoci ovlivňují myšlení jedince takovým způsobem, že jim mozek vytváří představy či různé halucinace v jejich hlavě, tento jedinec následně ztrácí soudnost a pojem o tom, co je správné a opravdové. Tito pachatelé se většinou shledávají nepřičetnými podle posudku psychiatra.

Pachatele s intelektem mimo normu (pachatel s nízkým IQ) poznáme poměrně hned, protože jeho vyjadřovací schopnosti jsou na nízké úrovni, často používá vulgární slova, mluví v krátkých větách a nedokáže plynule vyjádřit své myšlenky. Pachatel se sexuálními úchytkami je ovlivňován svými sexuálními představami, které se vymykají normálu. Většinou tyto představy se netýkají pouze sexu, ale nějakého aktu např. stříhat nenápadně cizím ženám vlasy nebo obnažování na veřejnosti. Nedokáže tento stav kontrolovat a hledá způsob, aby dosáhl svých potřeb i přesto, že se dopustí kriminálního jednání.

Cílem výzkumu forenzní psychologie je poznání odlišností konkrétního pachatele od ostatních pachatelů. Přestože je každá osobnost či pachatel jedinečný, existuje několik společných znaků mezi jednotlivci, podle kterých dokážeme pachatele rozčlenit.⁵⁸ Díky tomu, že poznáme znaky konkrétního pachatele, můžeme pochopit jeho jednání a odhadnout jeho budoucí vývoj, a tím můžeme předejít další kriminalitě.⁵⁹

⁵⁷ĎURČEKOVÁ, Blanka. *Problematika osobnosti pachatele v kriminologii : Diplomová práce*. Praha, 31. 3. 2012. Univerzita Karlova v Praze, vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph. D., s. 4

⁵⁸SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 40

⁵⁹ĎURČEKOVÁ, Blanka. *Problematika osobnosti pachatele v kriminologii : Diplomová práce*. Praha, 31. 3. 2012. Univerzita Karlova v Praze, vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph. D., s. 5

3.3. Teorie příčin vedoucí k páchání trestné činnosti z pohledu forenzní psychologie

V této části práce je třeba zmínit teorie z pohledu forenzní psychologie, které uvádějí příčiny páchání trestné činnosti, které vedou jedince k tomu, aby se stal pachatelem. Nemusí se jednat pouze o jeho psychické vlastnosti, ale i o příležitosti a podmínky, které pobízejí jedince páchat trestnou činnost.

V úvodu je nutno zmínit úvahu L. Čírtkové: „*čím více o kriminalitě víme, tím lépe můžeme uplatnit vlastní psychologické poznatky při řešení konkrétních kriminálních jevů počínaje jejich výkladem, přes jejich objasňování a vyšetřování a konče návrhy účelných strategií prevence.*“⁶⁰ Autorka zde nepochybně poukazuje na to, že současné poznání příčin kriminality není konečné, že je třeba tyto příčiny dále zkoumat a odhalovat jejich podstatu.

Zároveň zde upozorňuje na to, že je nutno rozvíjet poznatky o osobnostech pachatelů, tedy zkoumat psychické aspekty povahy člověka, jeho vnímání, cítění, uvažování, které se projeví v odhalování a objasňování trestných činů. Na závěr své úvahy Čírtková také upozorňuje na volbu vhodných preventivních opatření ve společnosti, které povýšily na strategie. V souhrnu lze konstatovat, že L. Čírtková ve výše citované větě shrnula propojení různých vědeckých oborů, které kriminalistu a osobnost pachatele zkoumají s přístupy státu, jak tomu zabránit.

K vlastním kriminologickým koncepcím, které využívá ve svém poznání také forenzní psychologie, L. Čírtková zmiňuje Schneidera (1997), který uvádí následující teorie příčin páchání trestné činnosti. Jedná se o teorie:

- a) sociostrukturální;
- b) socioprocusuální;
- c) viktimologicky orientované teorie.⁶¹

Sociostrukturální teorie navazuje na teorie sociologických škol v kriminologii. Sociologické školy chápou kriminalitu jako produkt struktury společnosti a vychází

⁶⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 44

⁶¹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 44

ze skutečnosti, že v žádné společnosti není možné, že by neexistovala kriminalita, a proto ji berou jako normální jev, dokud nepřekročí hranici.⁶²

Tato samostatná kriminologická teorie v sobě zahrnuje dva odlišné přístupy resp. Teorie:

- a) *teorii sociální dezorganizace;*
- b) *teorii anomie.*

Teorie sociální dezorganizace se zabývá destrukcí sociální kontroly, deziluzí a hodnotovou dezorientací členů sociálního systému a úpadkem interpersonálních kontaktů. V současné době znaky sociální dezorganizace jsou např. pouliční prostituce, veřejné konzumování alkoholu, skupiny teenagerů toulající se po ulicích, veřejné provozování hracích automatů nebo obtěžování žen na veřejných prostranstvích. Tato teorie se nezaměřuje přímo na jednotlivce, ale na celé sociální skupiny, jak se mění sociální život těchto skupin a co se s ním děje.⁶³

Teorii anomie zavedl sociolog Emilé Durkheim. V této teorii se podmínky pro páchaní trestné činnosti vysvětlují jako stav, ve kterém přestávají platit zákony, společná pravidla, jsou potlačeny morální zábrany, jejichž dodržování se dříve považovalo za samozřejmost. V takových sociokulturních podmínkách nastává čas hodnotového vaku, jehož důsledkem je nárůst kriminality ve společnosti. V současné době cíle a prostředky ve společnosti ztrácejí svou stabilitu. Jedinci z nižších sociálních vrstev si volí vysoké cíle, kterých nemůžou dosáhnout legálním způsobem, tak se adaptují a dosahují těchto cílů kriminálními prostředky.⁶⁴

Socioprocusální teorie v sobě zahrnuje poznatky z reálně sociálních procesů. Mezi sociální procesy, které mají za následek zvýšení kriminality, nepochybně patří revoluce, násilní svržení vlád nebo zásadní změna sociálního a právního řádu. Právě během takových zásadních sociálních procesů, můžeme říci sociálních otřesů, dochází na určitý časový interval, někdy i desetiletí, k potlačení práv některých skupin

⁶² NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 94

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 45

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 46

obyvatelstva oproti normálnímu právnímu a sociálně stabilnímu stavu, čehož využívají osobnosti, kterou jsou citově, morálně i právně oploštěné.⁶⁵

Čírtková má za to, že právě socio-procesuální teorie slouží jako výkladový princip lidského chování včetně jeho kriminálních podob v různých historických érách lidské existence. Tato teorie vychází z behaviorálního vědního paradigmatu, který zkoumá a pozoruje chování a interakce jedinců v určité situaci.⁶⁶

Viktimologicky orientované teorie se snaží pochopit kriminální jevy z hlediska oběti a bezprostředních situačních momentů. Jinak řečeno zkoumá, jaké podmínky dělá oběť pro pachatele, aby mohl spáchat trestný čin. Tato teorie má v současnosti dvě koncepce, mezi které patří:

- a) *Model zranitelnosti vyplývající ze životního stylu;*
- b) *Teorie rozdílných struktur příležitostí.*⁶⁷

Model zranitelnosti vyplývající ze životního stylu. Jak už je zřejmé z názvu této koncepce, zahrnuje poznatky z životního stylu oběti. To znamená, že jedince k páčání trestné činnosti vede i pravděpodobnost, kde se určitá oběť vyskytuje za určitých podmínek a v určitém čase. Životní styl jedince zahrnuje rutinu, činnosti právního a profesního určení, které se každý den opakují. Každá odlišnost životního stylu mezi jedinci má viktimogenní význam, protože lidé se liší v rizikovosti životního stylu, to znamená, že každý se nebezpečí vystavuje jiným způsobem.⁶⁸ Jedinec přispívá tomu, aby se stal obětí, když se chová rizikově, pohybuje se na rizikovém místě v rizikovém čase, např. když jde žena sama v noci domů přes park z nějakého večírku, je větší pravděpodobnost, že se stane obětí trestného činu, než když by šla za bílého dne. Pravděpodobnost se zvyšuje z toho důvodu, protože v noci je většina lidí ve svých domovech a parcích se nikdo nepohybuje, tak pachatel má možnost trestnou činnost spáchat nepozorovaně. Z pohledu fyzické síly je pro něj žena snadná kořist.

⁶⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 48

⁶⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 48

⁶⁷ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 56

⁶⁸ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 57

Teorie rozdílných struktur příležitostí rozlišuje tři elementy, které vedou ke kriminálnímu jednání. Mezi tyto elementy patří:

1. Motivovaný pachatel;
2. Vhodný objekt útoku;
3. Nepřítomnost strážce schopného chránit objekt před útokem.⁶⁹

Tato *teorie rozdílných struktur příležitostí* říká, že v dnešní době je těžké zabezpečit objekty či cennosti a zajistit jejich ochranu takovým způsobem, aby to zamezilo příležitostem k páčání trestných činů. Vhodným objektem útoku může být např. velká vila, která na první pohled patří bohatým lidem. Pokud zde nemají žádného strážného nebo kamerový systém, který by pachatele odradil, tak se naopak tento objekt stává motivací k páčání trestné činnosti. Pachatel je motivovaný ke spáchání trestné činnosti, protože vidí snadno dosažitelný cíl.

3.4. Kriminální jednání

O kriminálním jednání lze hovořit, pokud se nějaká osoba dopustí protiprávního jednání, které je uvedena v některé z platných právních norem té lidské společnosti, přesněji, které jsou platné na území konkrétního státu. Kriminální nebo zločinné jednání pachatele z pohledu forenzní psychologie ovlivňuje mnoho aspektů, mezi které řadíme:

- a) Osobnost člověka;
- b) sociokulturní tradice;
- c) právní systém;
- d) příležitost atd.

Někdy pachatel může jednat programově, to znamená, že svůj čin si předem promyslel, v jiném případě může jednat pod tlakem svých vrstevníků nebo pod důsledkem silného emocionálního rozrušení, tedy v afektu.⁷⁰

⁶⁹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 58

⁷⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 75

Odborníci na forenzní psychologii, mezi které patří L. Čírtková, uvádějí různé konkrétní zdroje kriminálního jednání člověka. Sama Čírtková považuje za zdroje kriminálního jednání následující události:

- a) impulzivní životní styl;
- b) instrumentální jednání získané v dětství;
- c) přizpůsobení ve skupině;
- d) zvolení neadekvátní strategie pro zvládnutí stresu.

Kriminalita, která vzniká jako důsledek **impulzivního životního stylu**, má svoje základy v impulzivním chování konkrétní osoby. Takové chování se vyznačuje tím, že jedinec nemá žádné zábrany a konvence, je požitkářsky zaměřený. Uspokojování svých potřeb je pro něj nejdůležitější životní záležitostí. Je odbrzděný a postupuje bezohledně a bez výčitek.

Z poznatků forenzní psychologie vyplývá, že pachatel s impulzivním chováním má k takovému chování již nějaké predispozice, tedy předpoklady, které toto chování v určitém okamžiku vyvolávají. Tyto predispozice získává už v primárním sociálním prostředí, tedy jako dítě u rodičů nebo u osob, které jej v dětství vychovávaly. Mohou vznikat tak, že konkrétní pachatel vyrůstal v prostředí, ve kterém mu rodiče neprojevovali dostatek náklonosti, lásky, pozornosti. Jinak řečeno neměl dostatečnou výchovu. Takovýto přístup k dítěti bývá důsledkem rozpadlé nebo příliš velké rodiny, ale také rodiny, kde jsou rodiče svým povoláním nadměrně zatěžováni.⁷¹

Kriminalita jako instrumentální jednání. Instrumentální jednání jedince znamená, že jedná účelově a jde si za svým cílem. Jedinec takto jedná v situacích, kdy může hodně získat nebo hodně ztratit, a nemůže toho dosáhnout poctivým způsobem. Tato teorie uvádí, že kriminálního jednání se mohou dopouštět i jedinci, kteří měli přiměřenou nebo dokonce až velmi přísnou výchovu. Uspokojování svých vlastních potřeb není jejich prioritou a netrpí nedostatkem sebeovládání. Můžou to být i lidé vzdělaní, s dobrým sociálním postavením, přesto k dosažení svého cíle použije

⁷¹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 189

nezákonné postupy a prostředky, a proto, že danou chvíli neví, jak by vytyčeného cíle dosáhl zákonnou cestou.⁷²

Kriminalita jako důsledek přizpůsobení se skupině. Jedinec podléhá sociálnímu tlaku členské skupiny a má obavy ze špatných důsledků, pokud skupině nevyhoví. Způsob jednání je přesto jeho spontánní a svobodná volba. Jinak řečeno, aby se konkrétní člověk stal členem nějaké skupiny nebo se v ní udržel či dosáhl pro něj vhodného sociálního statusu, a pokud to skupina vyžaduje, musí provést často předem stanovené protiprávní jednání. Jedinec to pro sebe i skupinu udělá. Poměrně často se stává, že protiprávní jednání vyžadované skupinou považuje za normální (zločinecké gangy).⁷³

Kriminalita jako důsledek neadekvátních strategií při zvládnání stresu. Jedná se o nezvladatelné psychické stavy vyplývající ze stresových situací a tyto stavy lze označit za afektivní reakci. Takové stavy vyplývají převážně ze situací vztahových, během řešení mezilidských vztahů na pracovišti nebo v zájmovém kolektivu. V tomto případě konkrétní jedinec neumí vyřešit danou stresovou situaci. Neví, jak postupovat dál, protože v předchozím vývoji se to nenaučil. Následkem pak bývají partnerské vraždy, vražda na pracovišti, hromadné vraždy a následná sebevražda, terorismus, pedofilie či exhibicionismus. Tito pachatelé mají také určité predispozice ke kriminalitě z dětství, které pramenní ze zbytečně přísné výchovy s represivním moralistickým postojem vůči sexu. Rodiče těmto pachatelům vnucovali myšlenku, že vše, co souvisí s tělem, je nečisté, ostudné a neslušné.⁷⁴

Kriminolog Letkemann ve svém výzkumu vztahujícím se ke kriminálnímu jednání uvádí (podle Fullgrabe 1983), že u pachatelů kriminálních činů lze stanovit a rozlišit schopnosti, které se odrážejí ve způsobu spáchání trestného činu. Jedná se o schopnosti:

- a) mechanické;

⁷²ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 189

⁷³ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 190

⁷⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 190

- b) organizační;
- c) sociální.⁷⁵

Mezi *mechanické schopnosti* zařadil nástroje a pracovní postupy, které pachatelé používají při páchání trestných činů. Letkemann pak tvrdí, že podle způsobu spáchání trestného činu lze odvodit, jaké mechanické schopnosti pachatel má. Pokud pachatel zvolí vhodné nástroje a umí s nimi zacházet, tím zanechá méně stop při páchání trestné činnosti a pro policii bude hůře zjištělná. V tomto případě je pachatel mechanicky schopný.⁷⁶

Organizační schopnosti jsou u každého pachatele individuální. Za organizační schopnost se považuje dobré naplánování a realizace, ale případně i dobré vedení „týmu“. Někteří plánují vše do detailu, jiným stačí jen rámcový plán, někteří jen využívají situace nebo jednají v afektu. Od toho se odráží, jak dlouho pachatel čin plánoval a jak si promyslel všechny možnosti. Organizačně schopný pachatel má vše naplánováno do detailu, včetně toho, jak bude vyjednávat s policií, kdyby byl přistižen při činu.⁷⁷

Sociální schopnosti vynikají hlavně u otevřených zločinů, např. u loupežného přepadení pachatel musí předvídat chování oběti a manipulovat s ní. Pachatel musí umět získat převahu autority pomocí prostředků, ke kterým patří:

- a) vizuální podněty
- b) slovní podněty
- c) signály sebedůvěry⁷⁸

Tito pachatelé se vyznačují sebejistotou, dominantností, agresivitou, nepoddávají se strachu ani stresu, zvládají všechny stresové situace.

Dále Letkemann rozděluje *kriminální schopnosti podle zločinů* na dvě kategorie zločinů:

⁷⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 77

⁷⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 77

⁷⁷ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 77

⁷⁸ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 77

- **Skryté zločiny**- tyto zločiny jsou hlavně o mechanických schopnostech pachatele. Není přímá konfrontace s obětí. Jedná se například o loupeže či krádeže, kdy pachatel nepříjde do styku s obětí. Může se jednat o situaci, kdy se pachatel vloupá do domu během nepřítomnosti majitele. Pachatel musí být mechanicky zručný, aby zanechal co nejméně stop a do domu se dostal.
- **Otevřené zločiny**- jedinec je organizovaný a sociálně schopný. Pachatel je v přímé konfrontaci s obětí. Jedná se například o loupežná přepadení banky, kdy pachatel žádá peníze přímo od oběti, takže dochází k přímé konfrontaci s obětí. Tento pachatel musí mít organizační a sociální schopnosti, aby si vše dobře naplánoval a dokázal s obětí manipulovat.⁷⁹

3.5. Teorie typologií pachatele z hlediska psychologie

Typologie pachatele z hlediska psychologie umožňuje rozčlenit pachatele trestných činů do určitých skupin podle konkrétních kritérií. Zařazením konkrétního pachatele pod určitý typ dochází k účelnému poznání pachatele a pomáhá predikovat nebo ovlivňovat jeho kriminální chování.⁸⁰

První pokusy o typologii lidí vznikly jako součást filosofického přístupu k poznání a popsání základních odlišností mezi lidmi. Jejich vznik byl spojen především s kriminálním činem a jeho pachatelem. Teprve s rozvojem sociologie se začaly brát v úvahu i sociální podmínky ovlivňující život pachatele, vliv stavu společnosti na vznik kriminality a důraz z činu a osobnosti pachatele, který se přenáší na vliv sociálního prostředí.⁸¹

Typ osobnosti z hlediska psychologie je definován jako „*soubor vlastností, rysů či jiných znaků osobnosti, jinak řečeno symptomů, které mají společné většiny počet osob*“. Jinak řečeno, termín *Typ* vyjadřuje určitou charakteristiku, kterou vlastní

⁷⁹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 77

⁸⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 61

⁸¹NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 115

celá skupina lidí. Přitom platí, že každý jedinec se určitému vymezenému typu pouze podobá, tím pádem neexistuje „čistý“ typ osobnosti.⁸²

Typologie pachatele z hlediska psychologie zkoumá, jaký vliv mají psychické dispozice na utváření osobnosti pachatele. Vliv na utváření osobnosti pachatele mají například duševní poruchy a nemoci, toxikomanie, intelekt mimo normu, sexuální aberace. Osobnost pachatele je však chápána jako dynamicky vyvíjející se stav, který ovlivňují vnější a vnitřní činitelé. To znamená, že postupem času se osobnost pachatele mění, nikdy nezůstává stálá.⁸³

Typologii pachatele z hlediska psychologie rozlišujeme na následující typy:

- a) **Socializovaný;**
- b) **Neurotický;**
- c) **Psychopatický;**
- d) **Mentálně nedostatečný;**
- e) **Psychotický.**⁸⁴

Socializovaný typ jinými slovy **normální typ**. Jde o takového jedince, který nemá žádnou psychickou poruchu či jinou dispozici k páčání trestného činu. Jeho prožívání je srozumitelné pro jeho okolí. Socializovaný typ je jedinec, na kterého se vztahují obecné poznatky o prožívání a jednání, jeho primární a sekundární potřeby jsou stejné, jako u jedince, který trestnou činnost nepáchá. Je tedy nutno upozornit, že pokud tento jedinec spáchá trestný čin, toto jednání zcela vybočuje z jeho dosavadní životní cesty, dokonce lze hovořit o výrazném excesu v jeho chování a jednání vůči členům společnosti. Pokud se dopustí protiprávního jednání, jeho odhalení je rychlé, protože jeho motivace je průhledná, lze ji snadno pochopit i z pohledu vnějších pozorovatelů, a tím odhalit jeho motivaci. V tom to případě řada pachatelů tohoto typu jedná v afektu, tedy ve stavu náhlého psychického pohnutí.⁸⁵

⁸²NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. s. 263

⁸³NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 115

⁸⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 61

⁸⁵ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 61

Neurotický typ pachatele trestného činu se vyznačuje většími či menšími neurotickými poruchami, mezi něž řadíme zvýšenou úzkost, depresivní ladění, hysterické reakce, dráždivá slabost atd. Tyto neurotické prvky se promítají i do kriminálního jednání. Typickým neurotickým pachatelem bývá jedinec mladistvého věku, pocházející z vrstev, které jsou dobře materiálně zajištěny. Spáchání protiprávního jednání je zpravidla důsledek nebo následek nedořešených emocionálních konfliktů v rodině. Pachatel tímto protiprávním jednáním vyjadřuje jakýsi protest proti své rodině. Způsob páchaní resp. provedení takového jednání bývá zpravidla jednoduché, málo promyšlené, pachatelé těchto skutků zanechávají na místě činu dostatečné množství viditelných i latentních kriminalistických stop. Často chybí motiv, protože spáchání protiprávního jednání takovým pachatelem má nejasný účel, a zároveň má neinstrumentální charakter, tedy jednání je provedeno bez použití zločinných nástrojů. Mezi typické pachatele patří pachatelé krádeží, a to krádeží prostých, tedy objektů volně ležících např. v obchodních domech. Určitou zajímavostí je tom že pachatelé objekty kradou, aniž by je výslovně potřebovali.⁸⁶

Psychopatický typ pachatele. V tomto případě se může jednat o jedince, kteří se projevují svéráznými, nápadnými a zvláštními způsoby. Těchto nápadností si všimne i laik, protože jsou velice silné a vymykají se běžnému standardu. Mezi takové zvláštní a nápadné způsoby řadíme: vysokou agresivitu, přílišnou výbušnost, absenci vyšších citů. Jedinec není zcela normální. Vymyká se obecným poznatkům prožívání a jednání psychologie, které má každý normální jedinec. Pro normální jedince je jeho chování nepochopitelné.⁸⁷

Mezi psychopatické delikventy můžeme zařadit:

- a) *Sociopata*;
- b) *Psychopata*.

Chování *sociopata* se projevuje odmítáním, nerespektováním a opakovaným porušováním různých sociálních a právních norem konkrétní společnosti nebo sociální skupiny osob. Psychologické výzkumy ukázaly, že typický sociopat vyrůstá v prostředí, které uznává vlastní deviantní normy.

⁸⁶ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 62

⁸⁷ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 63

Sociopat je tedy ovlivňován subkulturou, jinak řečeno je ovlivňován sociální skupinou, která uznává určité formy deviace, a tím se liší od většinové kultury.⁸⁸

Psychopat je lehčí forma sociopatie. Jeho hlavními znaky je přehnaná výbušnost, agresivita a citová plochost. Tyto nevhodné vzorce chování většinou vyplývají na povrch při řešení stresové situace, na kterou nebyl jedinec připraven. V současné době dochází k obratu názorů odborníků psychologie. Tvrdí, že ne všichni psychopati jsou potencionálními kriminálníky, ale některý z nich dokáží na základě svých zkušeností své chování korigovat, znají i hluboké citové vztahy.⁸⁹

Úprava psychopatie není zcela vyloučená, pokud se vynaloží speciální a dlouhodobé úsilí, při kterém dojde k úpravě chování. Výsledek ale nemusí vždy odpovídat vynaloženému úsilí. Tato úprava spočívá v tom, že si psychopat natrénuje přiměřené chování v určitých situacích pod dohledem terapeuta, aby do budoucna na takové situace byl již připraven.⁹⁰

Mentálně nedostatečný typ. Jedná se o osobu s nízkou inteligencí a nižší rozumovou schopností. Trestná činnost tohoto jedince odpovídá jeho „primitivní osobnosti“. Je nepromyšlená, přímočará a jednoduchá. Nejčastěji to bývá násilná trestná činnost, sexuální útoky, které většinou páchá na nepřiměřených obětech, jako jsou děti nebo zvířata. Díky jeho nízké inteligenční vybavenosti můžeme snadno tohoto pachatele poznat, podle toho, jakým způsobem se vyjadřuje. Má omezenou slovní zásobu, používá jednoduché věty a není schopen vzhledu do motivace druhých.⁹¹

Psychotický typ je pachatel, který během páchání trestné činnosti trpí psychózou. Tento typ páchá převážně násilné trestné činy. Pachatelé jsou vlastně „produktem“ vlastního psychického onemocnění. Pachatelé tohoto typu páchají nejčastěji trestné činy násilného charakteru od ublížení na zdraví po vraždy. V jejich jednání se projevuje velká brutalita, bizardnost provedení

⁸⁸ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 64

⁸⁹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 64

⁹⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 65

⁹¹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 65

a nesrozumitelnost ve způsobu a postupu páchaní trestného činu. Stejně nepochopitelná je i jeho motivace, např. matka zabije své děti, protože je vidí jako mimozemšťany. Tento stav musí být posouzen psychiatrem, a na základě jeho znaleckého posudku se pachatel může shledat nepřičetným. Pachatel je schopen podat v konkrétním případě věrohodnou výpověď, i když jeho obecná věrohodnost je mizivá. Tuto výpověď je nezbytné v každém případě přezkoumat.⁹²

Eysenck-tvůrce psychologických pachatelů trestné činnosti

H. J. Eysenck je jedním z významných tvůrců psychologických typologií. Je to autor „*teorie rozdílného podmiňování*“, kde rozlišuje introverta od extraverta.⁹³ Tato teorie se vztahuje na všechny osoby, včetně pachatele, ale Eysenck z ní vychází při sestavování třídimezního modelu osobnosti delikventa.

V „*teorii rozdílného podmiňování*“ uvádí, že je možné pachatele trestné činnosti rozlišovat na dva základní typy:

- a) *Extrovert;*
- b) *Introvert.*

Mezi základní znaky *extroverta* patří otevřenost, přístupnost, je společensky zaměřený, komunikativní, vstřícnější ke změnám.

Mezi znaky *introverta* patří uzavřenost, má bohatou fantazii, je zaměřen na sebe sama a na svoje myšlenky, je méně komunikativní a má rád soukromí.

Z této teorie rozdílného podmiňování Eysenck sestavil „*třídimezní model osobnosti delikventa*“. Tato typologie uvádí jako základní vlastnosti obou osobností:

a) Neurotičnost;

⁹²ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 66

⁹³HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 107

- b) Extraverze;**
- c) Psychotičnost;**

Neurotičnost (labilita) je vlastnost člověka, která je označována jako „*nezávislá osobní dimenze*“, která odráží emocionalitu jedince z hlediska pohyblivosti neurofyziologických procesů, jinak řečeno emocionalita jedince je ovlivňována nervovými procesy v těle jedince. Takový jedinec je citlivý na nové, znepokojující, bolestné a emocionální podněty, zároveň má podstatně silnější emocionální reakce, oproti stabilnímu jedinci, který má přiměřené emoční reakce a dokáže se vyrovnat s novými či bolestnými a emocionálními podněty.⁹⁴

Extraverze je vlastnost jedince, který je v permanentním korovém útlumu, jinak řečeno, jedinec má stále pozitivní náladu. U takového jedince se projevuje silná potřeba intenzivních podnětů, oproti introvertu, který se raději vyhýbá podnětově bohatému prostředí z důvodu permanentního korového podráždění, jinak řečeno, je negativně naladěný.⁹⁵

Psychotičnost je definována jako psychopatická emocionální plochost. Může být také spojována s poruchami chování. Patří zde také impulzivita, agresivita, náznaky krutosti, nedostatek empatie, necitlivost a vyhledávání neobvyklých podnětů. Tento jedinec je z pravidla v konfliktu sám se sebou a s ostatními. Špatně zapadá do společnosti.⁹⁶

Hart, Jenkins, Axelrod, Sperling- tvůrci typologie mladistvých pachatelů

Hart, Jenkins, Axelrod a Sperling v roce 1943 též analyzovali chování mladistvých. Dělali analýzu tří set chlapců v převýchovných institucích a na základě této analýzy zpracovali typologii podle faktorů, do kterých patří:

- a) Skupinové krádeže;**
- b) Násilná povaha;**
- c) Ego-kompenzace;**
- d) Pouliční gang;**
- e) Agresivita;**

⁹⁴KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 66

⁹⁵KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 66

⁹⁶KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 66

f) Vůdcovství.

Skupinové krádeže zahrnují kooperativní a agresivní krádeže, gangovou aktivitu a částečně submisivnost a destruktivitu.

Násilná povaha zahrnuje záchvaty zlosti s tendencemi k přepadení, citovou nevyrovnanost, negativismus, pocity méněcennosti a přílišnou agresivitu.

Ego-kompenzace je faktor, který je definován rysy vynucování pozornosti, nadměrnou agresivitou, pocity méněcennosti, pasivní a aktivní homosexualitou, negativismem.

Pouliční gang, tento faktor se vyznačuje touláním se dlouho do noci, gangovými aktivitami, záškoláctvím a pokradnými krádežemi.

Faktor **Agresivity** je charakterizován nepřítomností pasivní homosexuality a pokradných krádeží.

Vůdcovství je charakterizováno naprostým opakem uzavřenosti a destruktivity. Tento jedinec má mít pocit nadřazenosti nad jedinci ve svém okolí.

První tři faktory se opět dají srovnat s faktory nesocializovaného typu, socializovaného typu a emočně narušeným delikventem.⁹⁷

R. L. Jenkins a S. Glickmanová-tvůrci typologie dětských pachatelů

V roce 1947 se pokusili R. L. Jenkins a S. Glickmanová o kategorizaci dětí, které páchají trestnou činností a na základě výzkumu je rozdělili na tři typy:

- a) socializovaný typ;**
- b) citově narušený typ;**
- c) nesocializovaný typ.**

⁹⁷ KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 70

Socializovaný typ má adaptivní chování. Jejich delikty jsou chápány jako prostředky pro dosažení žádaného cíle. Není schopný dosáhnout uspokojení společensky přijatelným způsobem, proto své chování přizpůsobí tak, aby svého cíle dosáhl, např. žák ve třídě začne šikanovat spolužáky, aby u jiných dosáhl oblíbenosti.

Citově narušený typ se dále dělí na typy, mezi které patří:

1. *lakunární superego* (A. Johnsonová 1949);
2. *slabost superega*;
3. *nemohoucnost superega* (J. Kesslerová 1966).

Lakunární superego charakterizuje vysoce selektivní defekty ve funkci svědomí. Jinak řečeno, tomuto jedinci chybí velké části svědomí, které mu umožňují provést trestný čin bez váhání a pocitu viny.

Slabost superega znamená, že jedinec podléhá svým vnitřním impulzům. Může se tedy jednat o hysterickou osobu, která jedná na základě své aktuální nálady, ale až se uklidní, tohoto činu lituje.

Nemohoucnost superega znamená, že jedinec má nějaké nevědomé motivace. Jeho chování se stává nevědomím prostředkem, jak vyjádřit agresi proti rodičům, sourozencům či potřeby potrestání za nevědomí pocit viny.⁹⁸

Nesocializovaný typ, jeho chování je agresivní a je pouze impulzivní reakcí na frustraci. Také je maladaptivní, nepřizpůsobivé. Tato osobnost se podle Zigmunda utváří vlivem zanedbání dítěte v jeho raném vývoji a následným neúspěchem dítěte si vytvořit významné vztahy v dětství.⁹⁹

A. Drbohlav- tvůrce psychologických typologií sériových vrahů

Dle A. Drbohlava můžeme rozčlenit i sériové vrahy z psychologického hlediska a popsat jejich motiv. Tvrdí, že chování je projekcí významných oblastí prožívání, a tím pádem je motiv mostem mezi těmito dvěma světy. A. Drbohlav uvádí německého kriminalistu S. Harborta, který provedl analýzu 57 pachatelů.

⁹⁸ KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 31

⁹⁹ KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 30

Zjistil, že 93,4 procent vraždilo ze stejného motivu. Dle Harborta členíme vrahy na základě motivu, mezi které patří:

- a) *sérioví sexuální vrazi* (motiv je sexuální fantazie a uspokojení);
- b) *sérioví vrazi loupežní* (motivem je hamižnost, oběti zabíjí z toho důvodu, aby čin mohli uskutečnit nebo zamaskovat);
- c) *sérioví vztahoví vrazi* (pochází z rodinného kruhu, vraždí kvůli majetku nebo chtějí vyváznout z partnerských pout);
- d) *sérioví vrazi z přesvědčení* (jejich pohnutky lze chápat jako religiózní nebo politické, jinak řečeno z přesvědčení, že je to správně z pohledu jejich víry, nejedná se o sexuální ani materiální motivy);
- e) *sérioví nájemní vrazi* (vraždění berou jako poskytnutí služby, např. vyplývá z jejich začlenění do určitých kriminálních skupin);
- f) *sérioví dispoziční vrazi* (jejich motiv není neměnný, střídá se podle vnitřní a vnější motivace, např. vnitřní motivace se mění podle pachatelova sexuálního rázu a vnější motivace se mění podle příležitostí, jako jsou nájemné nebo loupežné vraždy).¹⁰⁰

Opět čistý typ vrahů na základě motivu se vyskytuje pouze vzácně. Dnešní typologii sériových vrahů představili kriminalisté Holmes a De Burger v roce 1985. Popisují tři signifikantní znaky sériových vrahů, kterými jsou:

- a) *skutečně hluboká vnitřní motivace k vraždě;*
- b) *výrazná schopnost vraha získat z vraždy svojí vlastní pozitivní odezvu a posílení;*
- c) *evidentní sociopatické rysy a tendence.*

Podle těchto znaků dělí a definují Holmese a DeBurger sériové vrahy na pět různých typů, do kterých patří:

- a) Vrah- vizionář;**
- b) Vrah- misionář;**
- c) Vrah- hedonista;**
- d) Vrah z postu síly;**

¹⁰⁰ DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s. 31

e) Vrah z milosrdenství.

Vrah- vizionář je psychicky narušený typ, který se řídí „hlasem v jeho hlavě“, a tímto později svůj čin argumentuje. Většinou se jedná o poruchu myšlení či schizofrenie. Vrah se stává neovladatelným, protože jeho mysl je zastíněna neodkladnou povinností, kterou musí vykonat. V tomto případě je velice důležité, aby vyšetřovatelé a psychiatři dokázali odlišit skutečnou vrahovu duševní nemoc od předstírání a lži. Pachatel se pomocí předstírání a lhaní pokouší vyhnout svému trestu.¹⁰¹

Vrah- misionář má sklony k destrukci všeho, co jej obklopuje, protože je přesvědčen o tom, že má právo trestat společnost za to, že ho vyvrhla, a tím pádem má pocit, že má právo nápravy a odplaty. Tento pachatel je skutečně z mnoha množných důvodů neakceptován společností.¹⁰² Může se jednat o pachatele, který se nějakým způsobem liší od ostatních, např. má nějaký fyzický handicap, díky kterému ho společnost nepřijímá, protože se ho bojí, cože jedinci nepřijde spravedlivé, tak si žádá odplatu.

Vrah- hedonista zabíjí, protože vraždu považuje za prožitek. Dělá ho šťastným to, když se o něm mluví v médiích jako o hrozbě. Staví se do pozice nejhoršího vraha všech dob a policistům posílá vzkazy, aby zesměšnil jejich práci. Vrah hedonista se dále dělí podle požitku, pro který zabíjí. Mezi tyto typy patří:

1. *vrah ze žádostivosti* (vraždí pro sexuální uspokojení s prvky sadismu, nekrofilie a kanibalismu. Zvláštní potěšení shledává u torturizace své oběti. Je velice těžce odhalitelný, protože jedná nenápadně, pracuje a funguje jako každý jiný normální člověk);
2. *vrah z nadšení* (vraždí z toho důvodu, že touží po adrenalinu nebo nové zkušenosti a nadšení. Často má sklon k sadismu,

¹⁰¹DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s. 33

¹⁰²DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s. 33

a dělá mu radost sbírání zkušeností, které mu pomáhá každé své nové oběti přidat více násilí a aranžmá);

3. *vrah pro zisk* (vraždí z důvodu osobního obohacení. Usmrcení je až následkem toho, že chce získat materiální zázemí a peníze oběti. Dalšími motivy mohou být také odplata, chránění své osoby nebo náhlý pocit síly. Vraždu provádí většinou v domě oběti, kde pak pár dní pobývá a nakonec dům zapálí).¹⁰³

Vrah z postu síly vraždí kvůli touze ovládat lidský život a asistovat smrti. Užívá si své dominance a kontroly, která je většinou důsledkem násilné výchovy jednoho z rodičů. Aby si tento akt plný násilí užil, prodlužuje ho, co nejdéle je to možné pomocí mučení a sadismu.¹⁰⁴

Vrah z milosrdenství většinou pracuje v nemocnicích. Myslí si, že poskytuje pomoc vážně nemocnému pacientovi tím, že ho zavraždí, aby mu poskytl rychlý a bezbolestný odchod. Necítí se být vinen. Většinou tento pocit „milosrdenství“ je rozšířen o pocit „božské síly“. Jedinec uvádí pacienta na okraj smrti a následně ho oživuje. Těší ho pocit, že život pacienta je v jeho rukou, a že má životadárnou sílu. Často tento jedinec je úzkostný a depresivní, a chce dokázat svému okolí, že je užitečný.¹⁰⁵

¹⁰³DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s. 34

¹⁰⁴DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s. 35

¹⁰⁵DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). s. 36

4. Ženy, jako pachatelky trestné činnosti

Ženy a muži mají rozdílný způsob uvažování, jiné motivace a rozdílný způsob chápání trestného činu. Na rozdíl od mužů mají vrozenou pasivitu, mateřskost, závislost a emocionální citlivost. Tyto vlastnosti pachatelé trestných činů nemají. Emocionální citlivost ženám umožňuje více přemýšlet a uvažovat nad svým jednáním, a to je chrání před pácháním trestné činnosti.¹⁰⁶

Obecně se ženská kriminalita podceňuje. Sice ženská kriminalita je podstatně nižší, než mužská, ale má daleko silnější vliv na výchovu budoucí generace, než kriminalita mužská, protože výchovu dětí převážně zabezpečují ženy. Již od narození dítěte má žena jako matka silný vztah s dítětem, který dítě ovlivňuje. Na rozdíl od otce, matka tráví s dítětem všechnen čas. Pokud se tedy žena dopustí trestné činnosti během výchovy dítěte nebo vede společensky nežádoucí život, toto jednání může velmi negativně ovlivnit psychický vývoj jejího dítěte.¹⁰⁷

Existují dvě teorie o kriminalitě žen. Jedna z nich je, že se ženy skutečně chovají méně kriminálně, i pokud je nikdo nepozoruje. Druhá teorie říká, že ženy páchají stejný počet trestných činů, jako muži, ale nejsou odhaleny a odsouzeny. Obvyklým závěrem je, že obě teorie jsou do určité míry správné.¹⁰⁸

Proč je ženská kriminalita nižší můžeme vysvětlit několika důvody:

- Ženy jsou biologicky založené jako méně agresivní;
- Jsou zodpovědnější a více dodržují právní normy;
- Méně se shlukují ve skupinách, a to zejména v době dospívání.¹⁰⁹

Ženy jsou méně agresivní a liší se i stavbou těla od mužů, z toho vyplývá, že podíl žen u násilné kriminality bude nižší.¹¹⁰ Naopak vyšší podíl mají u hospodářské kriminality. Hospodářskou kriminalitu páchá jedna pětina žen.

¹⁰⁶BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 11

¹⁰⁷SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 42

¹⁰⁸NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 123

¹⁰⁹SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 44

¹¹⁰SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 44

Zejména se jedná o podvodné úvěry.¹¹¹ Ve velké míře se ženy dopouští také krádeží. Využívají své větší důvěry u lidí, kterým nabízejí pomoc, zejména starým lidem. Tímto způsobem se dostanou do jejich bytu, kde kradou zejména jejich uspořené finanční prostředky.¹¹²

4.1. Teorie kriminality žen z pohledu psychologie

Teorie kriminality žen má podle PhDr. Šárky Blatníkové a PhDr. Karla Netíka dvě koncepce. Jedna z těchto koncepcí se snaží objasnit rozdíly mezi kriminalitou ženskou a kriminalitou mužskou. Druhá koncepce se snaží vytvořit teorii odlišných příčin kriminálního jednání žen, tedy vytváří rodově specifickou teorii.¹¹³

Psychologická teorie odpovídá na otázku psychologických odlišností mezi mužem a ženou. Stoupenci výzkumů psychologické teorie kriminality žen dochází k podobnému závěru, a tím je, že ženy jsou více emočně založené a páchají trestnou činnost z emočních důvodů, zatímco u mužů se jedná o chamtivost či sobeckost.¹¹⁴ Např. psychoanalýza S. Freuda vykládá kleptomanií u žen, jako neschopnost získat sexuální uspokojení, a tímto tlakem jsou ženy „ovládány“ a „puzeny“ ke krádežím. Freud pro kořeny kleptomanie u žen používá pojem „závist penisu“.¹¹⁵

Pozdější teorie kriminálního chování upozorňují i na vlivy prostředí. Jednou z vlivných psychologických teorií kriminálního chování je Eysencova koncepce delikventa jako extravertovaného neurotika. Popisuje delikventa jako nedostatečně socializovaného důsledkem nedostatečné výchovy či učení.¹¹⁶

¹¹¹NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie. 2.*, přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 125

¹¹²SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 44

¹¹³BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 10

¹¹⁴ĎURČEKOVÁ, Blanka. *Problematika osobnosti pachatele v kriminologii : Diplomová práce*. Praha, 31. 3. 2012. Univerzita Karlova v Praze, vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph. D., s. 60

¹¹⁵BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 13

¹¹⁶BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 13

4.2. Osobnost pachatele

První z typologií osobnosti pachatele formulovali italští kriminologové Lombroso a Ferrero. Tato typologie rozlišuje ženské pachatelky na tyto typy:

- a) Prostitutky;
- b) Potratářky;
- c) Vražedkyně dětí;
- d) Spoluvinice znásilnění.

Empirie nakonec jejich teorii vyvrátila, ale snaha o typologii pachatele přetrvala do dnes a důraz se klade na její praktické využití převážně ve vězeňství.¹¹⁷

Podle Š. Blatníkové je modernější typologie Dalyové, která člení pachatelky následovně:

- „*ženy na ulici*“ - pro tyto pachatelky jsou charakteristické útoky z domova, prostituce či dřívější sexuální zneužívání;
- „*zraněné a zraňující ženy*“ - jejich chování je většinou důsledkem zneužití nebo týrání v dětském věku. Bývají drogově závislé. Pod vlivem drog jsou více agresivní, a tím je pro ně snazší páchat trestnou činnost;
- „*bité ženy*“ - tyto ženy mají partnera, který je bije, a jejich jednání je reakcí na jeho násilí;
- „*v drogách angažované ženy*“ - jedná se o každou pachatelku, která je nějakým způsobem spojená s drogami. Může drogy užívat, ale může být i dealerka drog ve spojení s blízkými osobami nebo členy rodiny.¹¹⁸

Typy „*ženy na ulici*“ a „*zraněné a zraňující ženy*“ jsou charakteristické pro převážnou část případů žen, které páchají trestnou činností.¹¹⁹ Z toho

¹¹⁷BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 23

¹¹⁸BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 23

¹¹⁹BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 23

vyplývá, že ženskou osobnost a způsob jejího jednání nejvíce ovlivňuje to, jak s ní bylo zacházeno v dětství a v průběhu dospívání.

Dále Š. Blatníková uvádí práci Matthewsové a jejích spolupracovníků, která vykládá rozdíly mezi mužskými a ženskými pachateli sexuálních trestných činů. Vytvořila typologii ženských pachatelek se sexuálním motivem. Vycházela především z typologie založené na motivaci kriminálního jednání, kterou navrhla Atkinsonová. Z psychologického hlediska Matthewsová dělí pachatelky sexuálních trestných činů, do kterých patří:

- „učitelka/milenka“- páchá trestnou činnost z pozice moci, především díky svému věku a roli, kterou zaujímá v životě oběti. Je přesvědčena, že oběti neublíží, ale že jí prokazuje laskavost. Zcela popírá svou trestní zodpovědnost a tvrdí, že její jednání se oběti líbilo;
- *Pachatelky „mužem přinucené“ nebo „mužem doprovázené (spolupachatelky)“*- jsou pachatelky trestných činů, které jsou závislé na partnerovi a mají nízkou sebedůvěru, cítí se osaměle, jsou submisivní, bezmocné v interpersonálních vztazích. Převážně se svého partnera bojí, protože je tělesně napadá. Spolupachatelky jsou více otevřené trestné činnosti, aktivněji a ochotněji pomáhají svému partnerovi v trestné činnosti než pachatelka z přinucení. Pachatelka z přinucení většinou jedná ve strachu;
- *Pachatelky „predisponované“*- jsou to pachatelky, které páchají sexuální trestnou činnost převážně na svých dětech, kterým je většinou po 6 let. Svě oběti způsobují fyzickou bolest;
- *Pachatelky s projevy „impulsivity a hněvu“*- žena se dopouští trestné činnosti v afektu. Obětí většinou bývá dospělá osoba mužského pohlaví. Pohnutkou bývá hněv.¹²⁰

Š. Blatníková zmiňuje také Coopera, který provedl klasifikaci vražedkyň. Využil část původní klasifikace sériových vrahů, kterou vyvinulo FBI. **Pachatelky vraždy** člení na tyto typy:

- *Vražedkyně z komfortu*-jejich cílem je získat nějaký materiální zisk;

¹²⁰BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 24

- *Vizionářské vražedkyně*-zpravidla mají nějakou psychickou poruchu a jednají podle svého „hlasu“ v hlavě;
- *Hédonistické vražedkyně*-jejich motivem jsou deviantní sexuální pohnutky;
- *Mocensky orientované vražedkyně*-motivuje je „moc“ nad svými oběťmi. Většinou pracují ve zdravotnictví;
- *Vražedkyně „učňovská“*- vraždí podle vlivu rozmarů svého „učitele“;
- *Atypické vražedkyně*-tyto pachatelky mají několik vzájemně propojených motivů.¹²¹

I v České republice byla stanovena typologie ženských pachatelek podle studie, kterou provedla autorka Kováčiková. Studii provedla na odsouzených ženách a vymezila pět různých faktorů kriminality žen, mezi něž řadí:

- a) faktor nedostatečného průběhu socializace;
- b) sníženou úroveň mentálních schopností;
- c) sníženou úroveň kapacity normativního okruhu osobnosti;
- d) zvýšenou expresivní pohotovost;
- e) zvýšenou sociální distanci a kriminalizační efekt.¹²²

Je nutno zmínit, že v ČR nebyla doposud věnována velká pozornost osobnosti pachatelky. Pozornost jí věnovala právě více zmíněná Kováčiková, ale do praxe se její studie nepromítla. V ČR se tedy zřejmě používá typologie osobnosti pachatele, která byla odvozena od mužských pachatelů. Pro pachatelky má však omezenou platnost, protože jejich osobnost a prožívání se výrazně liší od osobnosti mužského pachatele.¹²³

¹²¹BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 24

¹²²BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 26

¹²³BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 26

5. Možnosti predikace kriminálního jednání

Možnosti predikce kriminálního jedince vyplývají z posouzení rizikových faktorů osoby tzv. „prediktorů“. Díky prediktorům můžeme předpovídat kriminální jednání osob jak jednotlivých, tak i skupin osob se stejnými nebo podobnými psychickými vlastnostmi, a následně těmto osobám zabránit, aby v budoucnu páchaly trestnou činnost.

5.1. Rizikové faktory vývoje kriminálního jednání

Rizikové faktory jsou činitele, které podmiňují, usnadňují nebo podporují trestnou činnost. Rizikové faktory jsou zároveň silným nástrojem k identifikaci pravděpodobného kriminálního chování a zároveň platí, že žádný jednotlivý rizikový faktor není jednoznačnou příčinou kriminálního jednání. Bylo zjištěno, že zvyšují riziko výskytu počátku, frekvence, perzistence nebo trvání kriminálního jednání, zejména tehdy, pokud se u konkrétní osoby kumulují.¹²⁴

Rizikové faktory, které se užívají pro predikci kriminálního chování osoby, lze dělit na faktory:

- **statické rizikové faktory** jsou neměnné nebo se případně mohou měnit pouze v jednom směru (navýšení počtu trestných činů nebo zvýšení věku). Mezi tyto faktory řadíme např. věk, pohlaví, začátek trestné činnosti;
- **dynamické faktory** představují vlastnosti pachatele, které mohou být ovlivněny vnějšími vlivy. Mezi tyto faktory patří aktuální zaměstnání, konkrétní životní situace, rodinné prostředí, alkoholismus nebo kontakt s kriminálními společníky.¹²⁵

Š. Blatníková dále dělí rizikové faktory podle toho, jestli má na osobu vliv sociální prostředí nebo jeho psychické a fyzické. Mezi tyto faktory patří:

- **Individuální** rizikové faktory spočívají na psychických a fyzických vlastnostech jedince. Tyto faktory reprezentují chování a individuální charakteristiky jedince, které ovlivní riziko nebo ochranu proti zapojení

¹²⁴BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 11

¹²⁵BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 86

do kriminálního jednání. Těmito rizikovými faktory mohou být např. slabý školní výkon nebo nízká inteligence, empatie, impulzivita.¹²⁶

- **sociální** rizikové faktory vznikají na úrovni rodiny. V prostředí, ve kterém se osoba pohybuje především v dětství a dospívání. Tyto faktory třídíme podle Farringtona, kterého zmiňuje Š. Blatníková, do následujících oblastí:

- kriminální a antisociální rodiče;
- rozsáhlá velikost rodiny;
- techniky výchovy rodičů;
- nedostatečná disciplína;
- zneužívání nebo zanedbávání;
- „narušené/porušené“ rodiny.¹²⁷

Z těchto rizikových faktorů vyplývá, že člověk se může pachatelem již narodit, protože na něj mají vliv individuální rizikové faktory. To znamená, že tato osoba se už narodila s nějakými psychickými či fyzickými predispozicemi, které podmiňují její kriminální chování. Pachatelem se však člověk může i stát během průběhu jeho vývoje. V dětství a dospívání mají na osobu největší vliv sociální rizikové faktory, které jsou na úrovni rodiny. Osobnost jedince může právě ovlivnit to, že vyrůstá ve špatných sociálních podmínkách, a to se následně promítá v jeho chování.

Š. Blatníková zmiňuje Westa, který stanovil pět klíčových faktorů ve svém výzkumu u 8 letých-děti, které predikují páchaní trestné činnosti nezávisle na ostatních faktorech a významně se vázaly k počátku kriminální činnosti. Mezi tyto klíčové faktory patří:

- Nízký rodinný příjem;
- Početná rodina;
- Kriminalita rodičů;
- Nízká inteligence dítěte;
- Špatné výchovné postupy rodičů.¹²⁸

¹²⁶BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 16

¹²⁷BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 23

¹²⁸BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 14

Následně Farrington identifikoval rizikové faktory u dětí ve věku 8-10 let, které se významně lišili od „nedelikventů“. Rozdělil tyto rizikové faktory takto:

- Rušivé nebo poruchové chování v dětství
- Kriminalita v rodině
- Nízké IQ nebo slabý výkon ve škole
- Nedostatečná výchova dítěte, odloučení dítěte od rodiče
- Impulzivita, rizikové chování, špatná koncentrace, hyperaktivita
- Ekonomický nedostatek.¹²⁹

V dnešní době je chápání rizikových faktorů odvozeno z longitudinálních výzkumných studií dětí, jinak řečeno studuje se chování dětí v průběhu jejich dospívání. Rizikové faktory se dají vysvětlit jako „*podmínky*“, které ovlivňují osobnost jedince negativním způsobem, a tyto podmínky mají tendence spolu souviset. Čím více rizikových faktorů jedince ovlivňuje, tím větší je pravděpodobnost, že se stane pachatelem. Nemusí se tak však stát u každého jedince, pokud vedle rizikových faktorů působí na jedince i protektivní či ochranné faktory, které dokážou vliv rizikových faktorů omezit, ale i dokonce vyloučit. Příkladem může být například alespoň jeden fungující vztah v jinak nefungující rodině. Tento protektivní faktor vyrovnává vliv rizikového faktoru, proto jedinec se v tomhle případě chová jinak, než jedinec, který na kterého působí pouze rizikový faktor.¹³⁰

5.2. Individuální predikce

Individuální predikce je zaměřena na osoby, které již spáchaly nějaký trestný čin, a v podstatě se jedná o kvalifikovaný odhad budoucího chování takové osoby. Snaží se odhadnout, zda bude pachatel v budoucnosti znovu páchat trestnou činnost. Vychází z osobnostních charakteristik jedince, jeho životního stylu, zvláštností jeho sociálního vývoje a sociálního prostředí, ve kterém žije. Individuální predikce se provádí na základě rizikových faktorů, mezi které řadíme:

- a) kriminalita předků;

¹²⁹BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 15

¹³⁰BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 36

- b) špatný školní prospěch a chování ve škole;
- c) problémové primární sociální prostředí;
- d) výskyt asociálního chování v dětství;
- e) špatný způsob obživy a nevhodný vztah k práci;
- f) mentální retardace, duševní poruchy;
- g) sociálně-patologický způsob chování ve volném čase;
- h) chorobné hráčství či toxikomanie;
- i) sociální nepřizpůsobivost;
- j) špatné začlenění do společnosti po propuštění z vězení.¹³¹

Pokud se vyhodnotí, že nějakým z těchto rizikových faktorů se osoba vyznačuje, aplikuje se bodovací postup, který posuzuje jednotlivé rizikové faktory. Podle množství či podílu rizikových faktorů se usoudí pravděpodobný opětovný výskyt delikventního chování u zkoumané osoby.¹³²

Pro kvalifikovaný odhad budoucího chování pachatele se používají různé metody, mezi které patří:

- **Intuitivní metoda**, která je založena na schopnosti vcítit se do osobnosti pachatele a jeho způsobu života. Meze jsou dány subjektivním názorem posuzovatele, který garantuje svůj odborný posudek. Hlavním problémem jsou nedostatečně definované kategorie, např. osobní dojem.¹³³
- **Klinická metoda**, což je metoda užívána znalci, např. vzdělaným psychologem. Do určité míry se zde uplatňuje i intuice. Predikce hlavně ale vyplývá z rozboru a zhodnocení dílčích údajů, při kterých hodnotící využívá svých odborných vědomostí a poznatků.¹³⁴ Uplatňuje se v rámci zkoumání osobnosti pachatele při zpracování expertizy pro trestní řízení. Především slouží k rozhodování soudu o trestech a ochranných opatření.¹³⁵

¹³¹SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 52

¹³²NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 135

¹³³BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 77

¹³⁴BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 77

¹³⁵NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 134

- **Statistická metoda** vyčísluje míru pravděpodobnosti příštího delikventního chování jedince.¹³⁶ Navazuje na speciální sociologické prognostické metody předvídání. Vychází z poznatků o stavu a příčinách současné kriminality. Základem je užití znalosti souhrnu rizikových faktorů, které jsou doprovodnými znaky vzniku individuálního kriminálního jednání.¹³⁷

Kriminální prognóza, která vyjadřuje pravděpodobnost opětovného páchaní trestného činu u pachatele, není nikdy stoprocentně jistá. Vše vyjadřuje jen s určitou pravděpodobností.

Protekcioniisté a antiprotekcioniisté vedou spory na téma: „*Lze v určitých případech doživotně omezit práva a svobody jedince? Neznamená to, že trestáme někoho za něco, co ještě neudělal?*“. **Protekcioniisté** zastávají ochranu společnosti proti těžkým zločinům a užívají zásadu „*in dubio pro securitate*“ (pochybnosti pro bezpečnost). **Antiprotekcioniisté** naopak zastávají svobodu druhých, akceptují hodnoty odvozené z lidských práv a tvrdí, že je neslušné někoho zbavit svobodu na delší dobu, než stanovuje zákon. Užívají zásadu „*in dubio pro libertate*“ (pochybnosti pro svobodu).

Při špatné predikci odborná literatura rozlišuje dvě chyby. Když jedinec je označen za bezpečného, ačkoliv je nebezpečný, tato chyba se nazývá „*alfa chyba*“. Naopak jedince označeného omylem za nebezpečného nazýváme „*beta chybou*“.¹³⁸

Podle L. Čírtkové posuzujeme dva typy nebezpečnosti pachatele trestné činnosti, tzv. „*dangerous people*“ a „*dangerous actions*“. Typ „*dangerous people*“ chápeme jako přílišnou svobodu jednání jedinců, kteří jsou disponováni ke kriminálnímu jednání, a minimalizuje se vliv vnějších okolností. Příznivci typu „*dangerous actions*“ hledají rizikové faktory v sociálním prostředí. Vidí kriminalitu

¹³⁶BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 77

¹³⁷NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 133

¹³⁸ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 86

jako projev sociální nerovnosti a prosazují maximálně možné nadhodnocování sociálně slabých a zanedbaných. Odmítají konstrukt nebezpečnosti pachatele.¹³⁹

5.2. Náprava pachatele psychologickým přístupem

L. Čírtková vysvětluje, že: „*Psychologický přístup je založen na myšlence podrobit vězně cílenému korektivnímu působení psychoterapeutického charakteru*“.¹⁴⁰ Tyto terapeutické programy provádějí vězeňští psychologové, aby snížili pravděpodobnost budoucí recidivy u pachatelů, kteří jsou ve výkonu trestu. Tyto programy však nejsou zcela úspěšné, protože se zdá, že s nápravou pachatele spíše souvisí jeho osobnost, než výchovné působení během pobytu ve vězení. Nepůsobí především na pachatele s psychopatickou osobností, kteří se vyznačují přílišnou agresivitou, výbušností a citovou plochostí. Naopak působí na pachatele, kteří mají pocit viny z toho, co spáchali, určitý trest brali jako přirozený důsledek a po výkonu trestu se snaží opět zařadit do normálního života.¹⁴¹

Jak už výše bylo zmíněno, psychologický přístup selhává u psychopatických pachatelů. Odborníci se dnes tedy soustřeďují na to, jak přispět k nápravě pachatelů toho typu. Zjišťují, zkoumají a hodnotí hlavně ty vlastnosti, které u pachatele spustily kriminální jednání a uplatňují dvě hlavní zásady, mezi které podle L. Čírtkové patří:

- a) „*Tvorba účinného převýchovného programu musí vycházet z detailních a empiricky ověřených poznatků o určitých kriminálních jevech a jejich pachatelích*“;
- b) „*Při nápravě pachatelů nevystačíme s mechanickým přenosem běžných psychoterapeutických přístupů. Nelze používat libovolné psychoterapeutické přístupy jenom proto, že se osvědčily v klinické praxi při léčbě neurotiků*“.¹⁴²

Podle těchto zásad vycházejí aktuální snahy o nápravu pachatele. Zpracovávají se *speciální terapeutické projekty*, které jsou přesně nastaveny na určitý typ

¹³⁹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 87

¹⁴⁰ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 93

¹⁴¹ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 94

¹⁴²ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 94

kriminálního jednání. Jako výchozí informace slouží detailní poznatky o charakteristických znacích pachatele, podle kterých jsou následně vybírány vhodné terapeutické postupy.¹⁴³

¹⁴³ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 95

6. Rozbor konkrétní kazuistiky

Obsahem praktické části práce bude rozbor osobnosti konkrétního pachatele a stanovení rizikových faktorů, které ho vedly k páčání trestné činnosti, způsoby jeho resocializace a faktory, které ovlivnily jeho recidivu.

Je zde využívána klinická metoda forenzní psychologie, a to psychologický rozbor. Aby autorka pochopila chování jedince, snaží se důkladně poznat jeho historii. Neoslovila pouze zkoumanou osobu, ale i její blízké osoby, aby získala co nejvíce relevantních informací.

Cílem praktické části je podle případné kazuistiky analyzovat, co bylo příčinou kriminálního chování jedince, jak se jeho kriminalita vyvíjela a jak mu můžeme zabránit v další trestné činnosti. Dalším cílem je určení osobnosti tohoto pachatele, a jaká jsou doporučená preventivní opatření.

6.2. Kazuistika č. 1

Mladý muž, jménem Ladislav J., ve věku 30 let drobné a hubené postavy, avšak neobvyklého vzhledu. Poznala jsem ho již před pár lety ve firmě, ve které pracuji. Ze zaměstnání byl propuštěn za nevhodné chování a poškození firemního majetku. Jeho životní situace se mne přímo dotýká, protože byl v partnerském vztahu s mojí kamarádkou, která se později stala obětí jeho kriminálního jednání.

6.2.1. Osobní anamnéza

Ladislav J. se narodil v roce 1990 na Slovensku ve městě jménem Lučenec. Narodil se do sociálně slabé rodiny. Matka tohoto muže byla slovenského původu a byla neustále nezaměstnaná pro alkoholismus. Vystřídala několik pracovních pozic, převážně pozice uklízečky. Otec muže pocházel z Maďarska a byl zaměstnán jako dělník v jedné místní firmě; byl agresivní povahy. Protože se nechtěl moc setkávat se svojí manželkou, tak po práci chodil do hospody, kde také popíjel alkohol, který vyvolal v něm silnou agresi. Po příchodu domů zpravidla svou manželku zbil za to, že je doma nepořádek a není navařeno.

Díky těmto všem aspektům se zhruba v Ladislavových třinácti letech manželství jeho rodičů rozpadlo a Ladislav, včetně jeho o 6 let mladším bratrem, byl dán do péče jeho babičky. Po té rodiče svým dětem věnovali minimální pozornost,

v podstatě nevedli žádnou výchovu svých dětí. Tento přístup se následně promítal v chování obou sourozenců. Babička s postupem věku nedokázala zvládat výchovu obou bratrů, kterým se nikdo nikdy nevěnoval.

Ladislav neustále dostával na základní škole poznámky, špatné známky z chování a dvakrát propadl. Několikrát byl chycen při drobných krádežích v malých obchodech. Se svým otcem po rozvodu nebyl vůbec v kontaktu a s matkou zřídka. Ladislav se k tomu vyjádřil takto: *„Pro mě to nebyli nikdy žádní rodiče, takže mi vůbec nechyběli. A jsem rád, že moje neschopná matka mi zmizela ze života. Bez tak si zasloužila, že jí táta dával co proto!“*

Po ukončení povinné školní docházky Ladislav začal studovat na SOŠ Fiľakovo na Slovensku, kde se měl vyučit elektromechanikem. Tříleté studium s výučním listem však studoval pět let. Druhý a třetí ročník opakoval, protože se studiu dostatečně nevěnoval. Potuloval se po nocích s kamarády, se kterými popíjel alkohol, zkoušel různé drogy, a tyto akce byly spojeny s drobnými krádežemi.

Postupem času se stal Ladislav závislým na alkoholu a drogách a přiznal se, že kradl babičce peníze, aby si drogy a alkohol mohl koupit. Pod vlivem alkoholu a drog se začala u něj projevovat agresivní povaha, stejně jako u jeho otce.

Několikrát byl odvezen na záchytnou stanici, a následně vyšetřován kvůli napadení osob, se kterými se nepohodl, protože se pod vlivem alkoholu často v hospodách rval. Velký v jeho chování přišel, když jeho bratrovi diagnostikovali rakovinu plic. Dostal strach, že by se mohl předávkovat a babička by se sama nezvládla o bratra postarat. Proto šel Ladislav na léčbu drogové závislosti a našel si stálou práci. Avšak práce na Slovensku nebyla dostačující ohledně finančních prostředků, a tak začal hledat práci v České republice. Začal pracovat v jedné nejmenované firmě pod agenturou jako manipulant. Každý měsíc posílal určitou částku financí své babičce, aby se mohla řádně postarat o jeho bratra.

Bohužel to, jak byl Ladislav vychováván, se stále projevovalo v jeho životě. Nedokázal kontrolovat svoje výbuchy vzteku, protože byl neustále pod vlivem alkoholu. Díky tomu nikdy nevydržely jeho partnerské vztahy moc dlouho, ale ani jeho nová pracovní pozice v ČR. Při manipulaci zboží naboural elektrickým

paletovým vozíkem do výtahu a poškodil ho tak, že nebyl funkční, a následně se ukázalo, že opět pracoval pod vlivem alkoholu. Následující den byl z práce kvůli alkoholu propuštěn, a protože neměl oprávnění řídit elektrický paletový vozík. Asi týden na to obdržel další negativní zprávu, že jeho bratr rakovině podlehl.

Díky těmto negativním událostem Ladislav utápěl svůj žal a zároveň vztek na rodiče v alkoholu a drogách. Několikrát se také popral v hospodě. Jednou zmlátil svého kamaráda, kterému zlámal žebra. Kamarád ale následně po léčbě tvrdil, že si nepamatuje, kdo mu to způsobil, takže Ladislav za to nebyl nijak trestně stíhán.

Jeho agresivita se projevila i v jeho partnerských vztazích. Jedna z jeho přítelkyň ho nahlásila na policii za napadení. Ladislav ji totiž zbil opět pod vlivem alkoholu. Ani tentokrát nebyl odsouzen, protože se podle rozhodnutí policie a lékařské zprávy nejednalo o ublížení na zdraví. Slečna, kromě nějaké psychické újmy, na sobě měla pouze pár šrámů a monokla.

Ladislav tvrdil, že by si potom všem chtěl srovnat svůj život. Našel si tedy stálou práci a bydlení v České republice. Tvrdil, že až našetří dost peněz, chtěl by si postavit dům pro svoji rodinu. Během toho všeho zjistil, že jedna slečna z minulosti vychovává jeho syna, o kterém Ladislav nevěděl. Tento fakt mu údajně dal opět smysl života. Tvrdil, že jeho syn teď hraje velkou roli v jeho životě, i když zatím žijí odděleně a pouze se navštěvují.

6.2.2. Pozorování

Ladislav se na pracovišti projevoval vždy sebejistým hrubým jednáním. Jeho mluvený projev byl vždy velice hlučný. Mluvil převážně ve slovenském jazyce a často používal vulgární a nespisovná slova. Nikdy mu nezáleželo na tom, jakého postavení je osoba, se kterou zrovna konverzuje. Takovýto slovní projev přetrvává do dnes.

Z pozorování lze usoudit, že jeho chování je velmi výbušné, agresivní a pravděpodobně trpí schizofrenií. Na toto onemocnění lze usoudit z toho, že Ladislav tvrdil, že slyší cizí hlasy ve své hlavě. Z pozorování dále vyplývá, že slyší hlasy pouze v době, kdy je pod vlivem alkoholu či drog. I když je drobné postavy, rád se povyšuje nad silnější jedince, provokuje svým projevem a urážkami, a tím vyvolává rvačky.

Při výslechu na PČR, u kterého jsem byla přítomna, popřel vše, z čeho ho poškozená osoba obvinila. Jak už bylo výše uvedeno, byl vyslýchán z toho důvodu, že jeho přítelkyně ho nahlásila za napadení. Napadl ji opět pod vlivem alkoholu, když řešili partnerské spory. Snažil se prezentovat jako slušný člověk, který nic nespáchal. Tvrdil, že si nepamatuje nic z toho, co se stalo. To, že poškozenou osobu někdo zmlátil, byla prokazatelně pravda, protože toho byla svědkem také jiná osoba, a na poškozené osobě byly viditelné známky násilí. Tento případ do dnes stále není uzavřen.

6.2.3. Psychologická anamnéza

Z popisu Ladislavova života je zřejmé, že na vývoj jeho osobnosti měly velký vliv sociální podmínky v dětství a v dospívání. Byl vystaven několika **sociálním rizikovým faktorům**, které podmínily jeho kriminální jednání. Mezi tyto rizikové faktory lze řadit sociálně slabou rodinu, ale také silné nedostatky ve výchově. Ladislava však pravděpodobně nejvíce ovlivnila násilná povaha jeho otce a matčiny sklony k alkoholismu. To znamená, že už získal zřejmě nějaké genetické predispozice k páchání trestné činnosti, protože násilná povaha a alkoholismus se v dnešní době u Ladislava také projevují. Právě alkoholismus a užívání drog jsou dalšími rizikovými faktory, které podmiňují Ladislavovo chování takovým způsobem, že neumí ovládnout svoji agresi a vyvolávají mu halucinace, které jsou příčinou toho, že sám často nedokáže rozeznat halucinaci od skutečnosti.

Ladislavovo chování se vyznačuje výbušností, agresivitou a citovou plochostí. Podle těchto charakterových vlastností, z hlediska typologie osobnosti pachatele, ho lze zařadit do kategorie **psychopatického pachatele**, tedy *psychopata*. Jeho agrese vyplývá napovrch během řešení sporů s různými lidmi, které nedokáže řešit s klidnou hlavou a často používá násilí.

Mohlo by se také jednat o **psychotického pachatele**, protože podle výpovědi Ladislav tvrdí, že občas slyší hlasy ve své hlavě, a to jsou příznaky schizofrenie. Psychotičtí pachatelé se vyznačují právě tím, že během páchání trestné činnosti trpí nějakou psychózou a páchají převážně násilnou trestnou činností. Ladislavovo kriminální jednání má právě převážně násilného charakteru. Tvzení, že Ladislav je psychotický pachatel, však není jisté, protože nemá žádný lékařský posudek

o jeho skutečném psychickém stavu. Můžeme tedy usoudit, že jeho „hlasy v hlavě“ jsou důsledkem dlouhodobého užívání alkoholu či drog.

Podle „*třídimenziálního modelu osobnosti delikventa*“, který sestavil Eysenck, lze zařadit Ladislava mezi delikventy, kteří se vyznačují **psychotičností**, a to z toho důvodu, že pro tyto pachatele jsou charakteristické vlastnosti, jako je impulzivita, agresivita, necitlivost a nedostatek empatie. Během řešení sporů se u Ladislava tyto charakterové vlastnosti projeví naplno.

6.2.4. Náprava pachatele

Možná náprava tohoto pachatele je v případě, že by Ladislav podstoupil fundovanou léčbu na psychiatrii. Je zcela jasné, že Ladislav vzhledem ke svým vlastnostem bude nadále páchat trestnou činnost, pokud nepodstoupí psychoterapeutické léčení. Jak už bylo výše zmíněno, jedná se zřejmě o pachatele psychotika. To znamená, že klasický psychologický přístup k nápravě by pravděpodobně nezabral, protože fungují pouze na pachatelích, kteří mají pocit viny za to, co udělali. Je zřejmé, že Ladislav vinu necítí. Musel by podstoupit speciální terapeutický program, který by byl přesně nastaven na jeho typ kriminálního jednání.

6.3. Kazuistika č. 2

V tomto případě se jedná o ženu ve věku 45 let jménem Kateřina T., kterou jsem také znala z firmy, ve které pracuji. Osobně jsme se však neznali. Vedla jsem s ní rozhovor několik měsíců po výkonu trestu, který si odpykávala za zpronevěru vysoké finanční částky. Později si také promluvila s její matkou.

6.3.1. Osobní anamnéza

Kateřina T. se narodila v roce 1976 v Plzni. Narodila se do poměrně bohaté rodiny, která se jí snažila dávat vše, co chtěla. Celé její dětství tedy proběhlo bez problémů. Během studia obchodní akademie ji však několikrát chytili při drobných krádežích v obchodech. Její matka nechápala důvod, proč Katka krade, protože dostávala kapesné a většinou jí koupili vše, co chtěla. Katka jinak byla bezproblémová, chytré dítě. Po ukončení střední školy začala pracovat jako účetní v jedné firmě. Vedla spořádaný život. Našla si manžela, se kterým měla dvě děti. Po několika letech se rozhodli, že se s manželem přestěhují a pracovní pozici musela

opustit. Našla si tedy novou práci blízko jejího nového bydliště, kde také začala pracovat jako účetní. Od té doby žila život na tzv.: „vysoké noze“.

S manželem jezdili několikrát za rok na drahé dovolené, koupila si drahé auto a neustále si kupovala drahé oblečení, což financovala z peněz firmy, ve které pracovala. Až asi po 5 letech se zjistilo, že Katka zpronevěrou ve firmě získala cca 5 milionů korun. Tato firma pracuje každý den s několika milionovými zakázkami, takže když si Katka každý měsíc po částech přivlastnila nějaké peníze, takovým způsobem, že to v účetnictví to nikdo nezaznamenal. Až po důsledném finančním auditu se zjistilo, že Katka nechává část peněz firmy posílat na svůj účet, místo na účet firmy. Za tento skutek byla odsouzena k odnětí svobody na 5 let.

6.3.2. Pozorování

Během rozhovoru s Katkou jsem nezpozorovala žádné neobvyklé jednání. Vystupovala velice slušně a inteligentně. Také podle její matky s Katkou nikdy nebyl problém kromě těch drobných krádeží během dospívání, které však Katka sama nezmínila. Jedním rizikovým faktorem, který na Katku působil, mohlo být jednání jejich rodičů během jejího dospívání. Jelikož jí koupili vždy vše, o co si řekla, mohlo to mít na její vývoj osobnosti negativní vliv takovým způsobem, že si zvykla mít stále vše, a tato potřeba se následně projevovala i v dospělosti. Nelze tedy z jejího chování rozpoznat, že by byla pachatelkou trestné činnosti nebo ji chtěla opakovat.

6.3.2 Psychologická anamnéza

Jak je zřejmé, Katka netrpěla žádnou psychickou poruchou. Mohlo by se jednat o kleptomani, protože svému manželovi chtěla dokázat, že ona je hlava rodiny a díky ní se rodina má dobře. Jednalo se jí pouze o pocit nadřazenosti nad manželem. Dá se tedy říci, že byla svojí psychikou tlačena ke krádeži. Tuto psychoanalýzu provedl S. Freud, který jí vykládá jako „závist penisu“.

6.3.4. Náprava pachatele

V tomto případě už náprava pachatelky proběhla v podobě odnětí svobody. Z jejího chování už nelze predikovat nějaké další kriminální jednání. Pokud by se doopravdy jednalo o kleptomani, byla by jí doporučena kognitivně-behaviorální terapie. Tato terapie se pokouší identifikovat negativní chování a myšlení, a následně ho měnit na správné.

Závěr

Autorka se snažila odpovědět na otázku, zda se člověk pachatelem rodí, či se jím stává. Z nastudované odborné literatury a kazuistik vyplývá, že oba případy jsou možné. Člověk vyrůstající ve špatných sociálních podmínkách se zpravidla nemusí stát pachatelem trestné činnosti, pokud vedle rizikových faktorů na něj působí i dostatek faktorů protektivních. Naopak člověk, který vedl spořádaný život, se může stát pachatelem, i když na něj nepůsobily žádné rizikové faktory. Takový člověk již má takové predispozice.

Byly splněny vytyčené cíle, mezi které patřilo vymezení pojmu forenzní psychologie, rozbor osobnosti pachatele z jejího hlediska a možnosti predikace kriminálního jednání. Bakalářská práce se zaměřuje na osobnost pachatele, ale také obsahuje kapitolu, kde je rozebrána osobnost ženské pachatelky a to z toho důvodu, že mentalita žen se podstatně liší od mentality mužské. Postupem času se mění mentalita lidí a s ní se tedy mění i osobnost pachatele, proto toto téma je stále otevřené. Každý pachatel má jedinečnou osobnost, a proto každá vypracovaná teorie o typologiích pachatele není přesná a od různých autorů se liší.

Cílem praktické části byl rozbor osobnosti konkrétního pachatele, v tomto případě se jednalo o muže a ženu, kteří byli pravomocně odsouzeni a trest vykonali. Na základě rozhovoru s oběma aktéry a sběrem dat o pachatelích se autorka zjistila, jakým rizikovým faktorům byli vystaveni, které podmínily jejich kriminální jednání. Na základě výše uvedených teoretických poznatků a po zpracování teorii forenzní psychologie bylo odhadnuto, jaká je jejich osobnost a do jakého typu je lze zařadit. Zároveň se autorka pokusila predikovat jejich možnou kriminální budoucnost.

Seznam použité literatury

Literární zdroje

1. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 9788073804619.
2. VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy obecné psychologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-283-8.
3. NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 8073570262.
4. HOLEČEK, Václav, Pavel PRUNNER a Jana MIŇHOVÁ. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473503.
5. FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. ISBN 9788086708515.
6. MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 8071798789.
7. ĎURČEKOVÁ, Blanka. *Problematika osobnosti pachatele v kriminologii : Diplomová práce*. Praha, 31. 3. 2012. Univerzita Karlova v Praze, vedoucí diplomové práce: PhDr. Alena Marešová, Ph. D.
8. SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073803896.
9. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2., rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 9788073805814.
10. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 9788020016805.
11. KOUDELKOVÁ, Anna. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 8071870226.

12. DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 9788024743714.
13. BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti: (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380632.
14. BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073380755.

Elektronické zdroje

Vznik kriminologie, kriminologické školy - Kriminologie - Učební opory : Inovace SEBS a ASEBS. Faculty of Sports Studies - Home [online]. Copyright © 2011 Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity [cit. 24.03.2020]. Dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/vznik>

